

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Christ. Francisci Paullini, Ferrariâ-Thuringi, Rerum Et Antiquitatum Germanicarum Syntagma

Paullini, Christian Franz

Francofvrti ad Moenvm, 1698

IX. Parva Chronica Monasterii S. Petri in Monte Crucis ad Werram, Ord. S.
P. Benedicti, Compileto Johanne Cræmer, Præposito Monialium S. Jacobi
Ord. Augustin., cum notis C. F. P.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44860

L. 2. P.

PARVA
CHRONICA
MONASTERII S. PETRI
in
MONTE CRUCIS

AD WERRAM,
ORDINIS S. P. BENEDICTI,
COMPILATORE

JOHANNES CRÆMER,

Præposito Monialium S. Jacobi Ord. Augustin.

Cum notis

CHRISTIANI FRANCISCI PAULLINI.

(Rr)

L.S.P.

L. S. P.

Compilator hujus chronici *Joannes Cramer* fuit Eschwe-
genſis, Ord. Auguſt. Monachus, & Præpoſitus poſtea cœ-
nobii *Jacobæi* extra muros *Crucisburgi* ad ripam *Vierræ*.
Lectorem fuiſſe per aliquot annos in Monafterio *Miſnenti* Or-
dinis ſui, alia addiderat manus. Anno *MDXIV.* ſubſtitit ob
adverſam, ut ipſe fatetur, valetudinem, & circa exordium
ſequentis anni abiſſe videtur, quò nos ibimus omnes. In li-
mine codicilli ſui ſtatim exponit cauſas, cur chronicon Mona-
ſterii *Petrini* vocârit, quod tamen univerſi oppidi memora-
bilia recenſet. Inter miſcellanea noſtra haud faſtident id ha-
rum rerum amantes. Et hiſ placuiſſe mihi ſat eſt. Pulchrè
M. Daniel Nederburg in oratione ſua *MS. de hiſtoria patriæ ritè*
excolenda. Licèt minuta & levia videantur opuſcula, ſer-ves
ea tamen velim. Nec obſtat, quòd nugis & fabulis aliquando ſca-
teant, ruſſare tu, forte in ipſo ſtercore latet unio. Imo fabule iſte,
ſi catus ſis, Te erudient, quòd è tenebris ad lucem vocatus,
Deo tuo gratias agere tenearis. Annon ipſa venena ſaluberrima
dant medicamenta, ſi artem præparandi bene calleas? cur ergo fa-
bulas non convertis in uſum tuum? Sic ille. *Dixerim cum Mar-*
ziali L. I. epigr. 17.

*Sunt bona, ſunt quedam mediocria, ſunt mala plura,
quæ legis hîc, aliter nec fit, amice, liber.*

At hic in orthographia ſua quoque varius eſt. Remur ergò, è
diverſis variorum ſchedis, ſeu diariis, ſua decerpiſſe, ſicq; inſe-
ruiffè,

ruiſſe, uti repererat. Inde etiam ſtyli inæqualitas. Interim pax
Domini ſit ſemper nobiſcum!

Ecce crucis montem! multæ lucis mihi fontem:
crux mihi dux, & mons pons tibi honoris erit.
Frangere nucem, hoc eſt, vince crucem, & mirabere lucem,
eſt in monte crucis forſq; ſaluſq; mea.
Aſcendas igitur montem; victricia ſigna
ſtant in eo. Vicit, qui bene cuncta tulit.

ad alluſionem Montis Crucis
ſcrib.

DAVID HEINR. MONHEIM.

(Rr) 2

IN

IN NOMINE DOMINI AMEN.

Ad honorem Gloriosæ & Beatissimæ Virginis Mariæ,
SS. Andreæ & Jacobi Apostolorum, S. Nicolai & S. Liborii
Episcoporum & Confessorum, Patronorum Montis nostri
Crucis.

CHRONICA
MONASTERII S. PETRI.

Bonifacii
Iam.

724.

ITa: de monasterio S. Petri titulum libelli facio, ideo quod istud omnia reliqua templa & monasterium *Jacobæum*, imò ipsa oppida, tam veterem, quam novam, nobis dederit. Nisi enim cœnobium *Petrinum* fuisset, nomen sanè Urbis nostræ adhuc esset incognitum. Bene igitur explicabis, quicumque legere dignaberis, quamvis pro mea informatione & delectatione tantum hæc pauca compilavetim. Quanto labore & sudore S. Bonifacius, gloriosus Thuringiæ nostræ Apostolus, (a) à Deo missus, doctrinam catholicam ubivis locorum, in hac potissimum regione, dissemina verit, & templa, capellas, clusas ac oratoria fabricari fecerit, nemo certè digno præconio satis commendabit. Rectè igitur à *bonis factis Bonifacius* nominatus est. Quamprimùm anno Domini DCCXXIV. (b) in hanc terram venerat, in omni fertili aptoq; loco, quem viderat & lustrârat, templa & claustra optabat & cogitabat serid. Illius curâ & operâ in *veteri monte* ante silvam, in memoriam & honorem S. Evangelistæ *Johannis*, capella constructa est. Ille dedit Ecclesiam Beatissimæ Virgini Mariæ in *Herbisleben*, & S. Petro, Apostolorum Principi, in majori *Uhrleben*, nec non *Geismaria* in *Hassia* aliam. Illi vitam & spiritum post Deum debent sanctæ ædes in *Tammesbrügge*, *Salza*, *Ohtruf*, *Dretenborg*, *Grüfsen*, *Monra* & alibi, nec non monasterium in *Homborg* &c. Cùm igitur sanctus Vir aliquando in littore *Werræ* cum discipulis suis spatiaretur, totus iste tractus singulariter ei placuit, montium, vallium, agrorum, camporum, pascuorum, fluminis, rivorumque amœnitate & fertilitate jucundissimus. In

(a) Thuringiam ante Bonifacium conversam, inq; fide Christiana institutam fuisse, probatur Spangenberg, in hist. Bonifac. c. 4. D. Sagittar. L. II. Antiquit. Gentilismi & Christianismi Thuring. c. 3. seqq. M. Pfefferkorn in Thuring. sua c. 12. p. 63. & alii. (b) Surianam, i. e. Othlon., Monachi Fuldens., historiam noster hic sequitur. At vide tu Brovvet L. I. Antiquit. Fuld. c. 3.

In terram ergo prostratus & in faciem suam, votum fecit Deo & S. Petro, in gloriam & honorem illorum, omni curâ & studio monasterium Monachorum Ordin. S.P. Benedicti in monte, *Criuzberg* postea dicto, erigere, idque montem S. Petri nominare. Primi Monachi, secundum veterem traditionem, ducti sunt ex alio monte S. petri, qui *Erphurtia* est, (c) cujus Prælati curâ & inspectioni novellam hanc plantationem specialiter commendasse dicitur. (d) Alii tamen malunt, primos fratres desumptos esse ex Collegio *Fritislariensi*. (e) Sic ut sit, nomina eorum annotata sunt:

Runcolphus, Smithardus, Helmirvicius, Alefredus, Stephanus, Modestus & Me- primi Mo-
gino. Posterior plures credunt, quia prima Ecclesia est à S. Bonifacio constru-
cta. Hi sub inspectione & provisione Præpositi, qui *Runcolphus* erat, primò
inhabitare cœperunt montem, asperioris disciplinæ vitæque planè mona-
stica & regularis strenui cultores. Cùm igitur Fratres in Deo uniti vitâ &
doctrinâ universæ vicinæ prætulgerent, ipsique sine agricolis & opificibus
commodè vivere nequissent, homines associati infra montem casas & habita-
cula sua fecerunt, uti potuerunt. Sic cum Deo & die vicus inde crevit, & ex
hoc tandem pagus, in quo sanè valde notabilia peracta sunt. Habuerat *Hen-*
ricus IV. Imp. anno Domini MLXIX. *Wormatia* colloquium cum Principibus
suis, cum primis Moguntino, cui omnem decimam in tota Thuringia simpli-
citer & in solidum promiserat, modò illius operâ divortium sum conjugè
subsequeretur. Episcopus, decimarum avidus, nulli pepercit labori, reliquis
verò Principibus contrâ nitentibus, tantum opus solus efficere non poterat.
Interim decimæ, secundum decretum Imperiale, à Thuringis dari debebant.
Hi verò vitam potius cum libertate amissuri, Legatos mittunt ad *Henri-*
cum, qui tunc *Hartisburgi* erat, humiliter rogantes, ut, mutatâ istâ sen-
(Rr) 3 tentiâ,

(c) Sapiunt hæc sctam foundationem Dagobertinam. Vid. Trithem. in compend. seu bre-
vii. primo Volum. annal. seu hist. de orig. Reg. & Gent. Francor. anno 1515. edit. Mader.
append. chr. Mont. sereni p. 273. & Jac. Schenck. in vers. Geim. oper. Trithemian.
de orig. Reg. &c. Sanè, nec annus, vel indictio conveniunt. Quisnam è Dago-
bertis rexit anno 706. quò montem Pettinum Erfurti fundatum clamitant, licet aliis
627. imò 707. placeat. Si de Dagoberto I. asseras, inter annum 621. & 645.
factum esse oportuit, cum anno 649. 19. Januar. decesserit. Si de Dagoberto (vulgo)
secundo dicto, qui tamen III. fuit, intelligas, successit ille anno 711. Patti suo Chil-
deberto, anno 715. verò desit. Sed habeas, secundum plebejas narratiunculas, secun-
dum, ecquâ tamen mihi negaveris, istum anno 687. cæsum esse. Falsa diplomatis indi-
ctio, siquidem ea anno 706. nona haud fuit, sed quarta. Cujus Dagoberti verò. Avus erat
Metoveys? conf. Sagittar. L. J. Antiquit. Ducat. Thuring. c. 11. Trithem. chron. Hirsaug.
edit. Freher. p. 65. & in comp. hist. Francor. fundatorem istius Pettini monasterii, quod
Erfurti est, facit Wilhelmum, XII. Abbatem Hirsaug., Ducem Bojoriar., (Bucelin. in catal.
Abb. Hirsaug.) validis argumentis id probans falsus, quæ sanè non in typo reperit, judice
iplo Serar. hist. rer. Mogunt. L. II. c. 19. & admittente ea Gudeno L. J. Hist. Erfurt. p. 11. seq.
explosâ simul fabulâ Dagobertinâ. (d) Idem caotillat Spaagenberg. in hist. Bonifac. c. 17.
(e) De Monachis Fritislariensibus, Germaniæ Apostolis, vid. Broeyer. L. J. Antiquit. Fuld.
63. p. 12.

rentiâ, in avita libertate sua saluos tutosque eos esse juberet, alias se extrema
 quaq; tentaturos. Sati^o quippe esse pro libertate patriæ mori, quam cû igno-
 minia vivere. Iniqua & nunquã audita Præfulis postulata esse. Se igitur para-
 tos ad utrumq; , seu pacem, vel bellum velit Moguntinus. Interea exercitus
 eorum morabatur prope *Crucis montem*. (f) Circa annum Domini MCXV.
 1115. *Henricus V.* Imp. Principes Saxonie, in primis *Reinartum*, Halberstadensem
 Episcopum, *Fridericum Junioem* Palatinum Saxonie, *Fridericum Arnsber-*
gum &c. acerrimè infestabat, faciens, quicquid rectum videbatur in oculis
 suis. Quâ injuriâ commoti, cum *Lothario* Duce Sax. *Waperto* & *Henrico* Fra-
 tribus de *Groitsch*, aliisque congregati apud *Crucis nostræ montem* foedus inie-
 runt contra *Henricum*, bellum ei denunciantes gravissimum. (g) Mansit
 itaque Monasterio nomen *montis petri* ad *Werram*, donec processiones
 crucis, die *Erügsfarthen* / solenniter ubivis introducerentur, & populus ex sin-
 gulari devotione lóngè & latè die Lunæ, in hebdomade S. *Crucis* specialiter
 dicata, in der *Erügswochen* / ad hunc montem cum *crucibus* catervatim pere-
 grinaretur. Angustum quidem sacellum est in area montis istius, quod die
Erügsfirche vocant. In hoc dum stato tempore *Missa* celebrabatur, omnis po-
 pulus, sexus & ætas in aream, satis amplam & spatiosam, prostratus devotio-
 nem suam habuit. Tunc exibant bini & bini nudis capitibus, per agros &
 campos, per calles & valles, psallendo, orando, jubilando, inque omnibus
 laudando Dominum. Sic, perdito veteri nomine, pleiunque monasterium
Erügsberg / à monte suo posthac *Crucisberg*, seu *mons crucis*, nominatum est.

Crux monti nomen dedit: in cruce gloria summa;
 crux urbis decus est, luxq; caputq; fiet.

Aucto hominum cœtu in villa, seu pago, infra montem & cœnobiû condito,
 difficile putabant incolæ, acclivem semper conscendere montem. Statuebant
 igitur, acceptâ licentiâ, suum fabricare templum in honorem S. *Andree* Apo-
 stoli, cujus primus Parochus erat *Jacobus Calmart*, Vir honestus & mode-
 stus. Interea crevit etiam congregatio *Petrina*, ut suum elegerit
 Abba-

(f) De auspibus Henrici & postulatis Moguntini vid. Lamb. Schafnab. ad ann. 1069. &
 Calvis. ad h. a. Spangenberg. chr. Sax. c. 131. & G. yphiand. in Weichbild. Saxon. c. 30. Quod
 verò castra Thuringorum tunc fuerint *Crucisbergi*, nullus dixit. Sed ad ann. 1123. in sic
 Aur. addit. ad Lambert. Cum *Adelbertus* Moguntinus decimas istas exigeret, populi
 Thuringorum perimori, in colle *Tieteburg* de cunctis finibus suis convalescebant,
 & civitatem *Espesphurt*, in qua tunc Episcopus erat, cum 20000. irumpere pa-
 rabant, si non antea ceptam opus prudenti consilio avertisset Episcopus. *Tiete-*
burg ajuat, *Biobart* verò L. I. chr. Thuring. p. 119. seq. & *Pfefferkorn* in *Ther-*
ring. c. 30. p. 426. *Crucisburgum* valuer. (g) conf. chr. *Bigaug.* ad ann. 1115. edit.
Maderian.

Abbatem secundum regulam S. P. *Benedicti*. Quando autem, seu quare, ^{cur & quando mo-} monasterium hoc destructum sit, a variis varie disputatur. Quidam ajunt, ^{nastrium perierit?} *Ludovicum ferreum* circa annum Domini MCLX. istud in castrum, seu bur- 1160.
 gum mutasse. Ringente autem desuper Prælato *Petrini* Monasterii *Erphurtiæ*, *Ludovicum* ex dedisse aliquot bona, in agro *Erphurtiensi* sita, ad cel-
 lam *S. Martini* infra *Francquerodam*; excanduisse autem *Christianum*, contra
Conradum Wittelspachium intusum Episcopum *Moguntinum*, & tamdiu fa-
 tigasse *Landgravium*, donec adhuc cœnobium *S. Jacobi* liberaliter construe-
 ret, eique omnia bona, censu & redditu, qui antea *S. Petri* erant, in monte
 superadderet. Nec sic quidem in omnibus contentum fuisse scribunt.
 Alii circa annum Domini MCCCLV. perisse contendunt; (h) sed quare, ^{traditio ma-}
 vel cujus culpa? Alii volunt, Monachos factâ permutatione cum cella *Mar-*
tiniana suâ sponte cessisse; alii vi adactos fecisse subjiciunt. Nos ex tra- ^{S. Jacob. monast.}
 ditione habemus monastica, *Petrini* cœnobii corruptionem fuisse *Jacobi* ^{1173.}
 nostri generationem. An verò *Ludovicus ferreus*, seu quintus hujus nomi-
 nis, vel *Hermannus* *Landgravius* fundamentum & complementum dederit,
 non satis manifestum est, cum pleraque documenta monastica igne &
 bello perierint. Interim deducimus foundationem nostram ab anno Do-
 mini MCLXXIII. teste antiquo lapide, nobisque persuasum habemus, *Lu-*
dovicum IV. quem vulgò *ferreum* vocant, designasse & intendisse quidem ^{1173.}
 structuram monasterii, sed *Ludovicum* V. post obitum ejus acrius cœpisse, & ^{S. Jacob. monast.}
Hermannum denique Bono cum DEO consummâsse feliciter. An verò
 petente, seu mandante Episcopo, vel alio, id fecerint, nihil ad nos. Est ita-
 que cœnobium *Jacobæum* vetustius ipso oppido, in honorem *Dni* & memo-
 riam *S. Jacobi Apostoli*, in ripa *Weira*, munificentia Principum & *Landgra-*
viorum Thuringia, pro *Virginibus Ordinis eremitici*, sub regula *S. P. Au-*
gustini, pie & castè viventibus conditum. Prima *Priorissa*, quam ego re-
 peri, fuit *Elisabetha Metsch*, & primus *Præpositus Jacobus de Grünayv*.
 Circa annum Domini verò MCCXIII. gloriosè memoratus *Herman-*
nus *Landgravius*, summâ jucunditate loci allectus, de condenda etiam ^{1213.}
 uebe meditari cœpit. Jussit igitur viciniore rusticos ex *Meylingen* in parvo ^{monte}
 campo, ex *Colbendorf*, ex *Rumpfrey* & ex *Hebsperg* casas & domicilia sua ad ^{crucis urbs,}
 montem *crucis* transferre, donans eis jus civitatis, & insignia, quæ sunt tres
 turres valde conspicuæ. Et ab eo tempore *Crucisburgum* appellari solitum
 est. Commodius tutiusque videbatur colonis, conjunctim intra muros
 habitare, quàm in agris hinc inde esse dispersos, præsertim cum minori fere
 molestia agros suos colere possent. Certatim igitur ædificare quisque,
 laresque suos huc transpositos ritè componere & ordinare voluit. Vi-
 dentes

(h) ut Bang. in chron. Thuring. p. 139. a.

dentes hinc fervorem Nobiles, & ipsi in civitatem migrarunt, nominatim
mobiles in Zengii Strigeri, Nesselrodit, Cruceburgii, Botlersii, Eschwegeu, & alii, constructes
en. pro se & familiis suis aedificia satis ampla, alta, splendida, & bene murata ac
 ornata. Pagus etiam infra montem, in quo S. Andrea templum, dilatatus
 & auctus, jus civitatis acquisivit cum nomine *Ulf-Stadt*. Primarium nove
s. Nicol. urbis templum in honorem S. Nicolai ceptum anno Domini MCCXV,
ades, sed anno Domini MCCCXXVIII sabbato ante festum Nativitatis S. Jo-
 hannis Baptista inceptum est opus praealtae turris in eo. Primus hujus Eccle-
 siae Presbyter Cornelius Vichter, zelosus Declamator. S. Ludovicus cum san-
residentia ctissima & castissima conjugē sua Elisabetha, quae Regia proles erat, montem
s. Ludovici, hunc crucis, at pulerum speculum & speculam lucis, & recens oppidum, ex
 omnibus in terra sua unice amabat, & sic quidem, ut placuerit ei ex monte seu
 burgo hoc residentiam suam facere. Ipsaque peperit hinc filium suum Her-
 mannum anno Domini MCCXXIII, qui egregie adolevit, spem faciens toti
 Provinciae bonam; sed ecce instinctu Patruelis Henrici (quem DEUS postea
Fil. ejus visibiliter punit,) à Bertha de Siebach in eodem oppido (i) veneno tollitur
obit, anno aetatis suae decimo & octavo. Hinc ille:

Henricus cadit: dedit at mala Bertha venenum;

sic, Hermanne, cadis: vadis at ad superos.

pons, Ligneus pons hactenus super Werram structus fuerat, quem verò glacies &
 inundationes saepius dissecere. Ludovicus ergo saxeam & perpetuum fecit,
 quem adhuc habemus, tam civibus quam peregrinis exitum & reditum com-
 modè praebentem. Factum hoc quinto ante obitum ejus anno, ipso anno
 emortuali Hermanni filii. Cumque anno Domini MCCXXVII. Pius Prin-
 ceptus in terram sanctam cum Casare ire vellet, Proceres suos ad montem crucis
Oratio Lu- convocatos ita alloquitur: Dilecti & fideles, magnum opus nunc molior.
dox. vale- Et nescio, quae fata mihi impendeant. Vos si bene & feliciter vivere veli-
dictoria. tis, vivite concordēs in unitate Spiritus Sancti. Ego Vobis subditos &
 Elisabetham meam cum prole dilectissima maxime commendo, me autem
 precibus vestris & devotioni. Vivite DEI & mei memores. Vestra me-
 moria sancta & incorrupta apud me erit, & in multa benedictione. Va-
 lete, remque vestram curate fideliter. Sic ivit, at non redivit. Quiescat
 ergo in pace aeterna! Anno Domini MCCLII. fundatur in memoriam
 Beatissimae Virginis & S. Bonifacii templum satis amplum in monte extra
 muros, cum spatioso cimiterio, multis tiliis jucundè confito. Henricus,
 Episcopus Hildesemensis, olim Praepositus in Helgenstad in Eichsfeldia, con-
 secravit. Primus Pastor erat Georgius Lindenberger. Anno sequente Thar-
 terus, Praepositus Virginum S. Jacobi, Praedecessor meus, cum districti exami-
 nis non immemor, super talento sibi credito fidelis dispensator & effector
 inveniri voluerit, ut tandem super multa in gaudio constitueretur in fu-

(i) Vid. addit. ad Lambert. ad h. 2.

tutum, decrevit, in honorem Gloriosissimæ Mariæ Virginis Genitricis DEI, & omnium Apostolorum, construere locum decimum tertium personarum Anachoritarum, ad cultum divini nominis ampliandum. Variis ergo perlustratis locis nemorosis, invenit tandem, quem diligit anima sua, *Weisenborn* scilicet. Emit itaque ipsum locum integraliter cum omnibus pertinentiis suis pro XL. marcis à *Thietmaro & Bertholdo* fratre suo, qui tunc villam *Weisenborn* tenebant, à *Dapifero Domino Brogo*, & filiis suis, & *Cunemundo* fratre suo, & filiis suis, & *Güntero & Isemanno* fratribus de *Flacheim* jure feudali pacificè & quietè. Hunc locum *Weisenborn*, cum omnibus pertinentiis suis, dictus *Dapifer Brogus* pro omnibus prænominatis, ipsis tamen consentientibus & volentibus eò, quòd personaliter omnes convenire non possent, & pro se ac successoribus ipsorum omnibus, in manus Reverendi Principis *Henrici* Marchionis liberè resignavit, & exsuscitavit ante castrum *Sumeringen*, multis adstantibus nobiles & Baronibus fide dignis. Prædictus ergo Princeps villam istam *Weisenborn* cum omni jure suo, ad instantiam *Tharteri* nostri, contulit *Priori & FF. eremiticis Ordinis S. Wilhelmi*, ad insudandum divinis laudibus secundum formam Ordinis sui jure perpetuo possidendam. In hoc claustrò XIII. Clerici sub regula S. P. *Benedicti* eremiticè & religiosè vivere debebant, sic tamen, ut in postorū ipse locus aut vendi, inque alium (etiam ordinem) transmutari possit. (k) Vix autem vestigia amplius mihi ostendes veteris *Weisenbornæ* à *Thartero* fundatæ, licet nomen adhuc supersit. Anno Domini autem MCCC. alius Præpositus S. *Jacobi* nostri *Bernard.* de *Flacheim* de veteri loco transtulit in eum, ubi jam est intra *Scarsenberg*. Certè si acta & facta Prædecessorum meorum, Præpositorum nempe in hoc monasterio, ruminor, multa præclara & laudabilia reperio hîc & alibi ab iis gesta, adeò ut (quod credimus) nomina eorum in cælis scripta sint in libro vitæ æternæ. Omni laude digni sunt *Hedericus, Albertus, Bernartus, Hermann., Conradus & Joannes*, qui DEO & Ecclesiæ famulati sunt. Faciant Successores nostri idem, & vivent hîc & æternum. F. *Hedericus* de templis nostris in laudibus suis *Crucenberg.*, quas ceperat, ita:

Andreas, Nicolaus, Jacobus, Virgo Maria,
de cruce perpetuo in burgo crucis ecce loquuntur.

O cives, cives, cælorum querite regnum!

Sic mandant Nicolaus, Andreas, Virgo, Jacobus,
qui spondent ideò cælorum gaudia vobis.

Sunt etenim Nicolaus, Andreas atque Jacobus
& dulcis Virgo Tutores atque Patroni.

Flammante & ardente postea odio capitali inter *Henrici* Brabantini relictam viduam, *Ludovicæ* S. filiam non adeo sanctam *Sophiam*, & *Henricum*, Marchionem

(Ss)

(k) Omnia hæc verbotenus desumpta sunt ex literis fundationis dudum exhibitis. diss. m. hist. VI. ubi de singulis prolixius & distinctius.

in templo
Crucisberg.

bellum

nem Misniae, ex Landgravii *Hermanni* filia *Jutta* natum, propter conjunctas adhuc eo tempore Provincias Thuringiam & Hassiam, bellum maxime detestabile & execrabile oritur, in quo & Hassia & Thuringia igne & ferro deleta est. *Sophia* in auxilium vocat *Albertum*, Ducem Brunsvicensium. Et licet Marchio *Wartburgum* teneret, cives tamen tuebantur partes viresque Brabantinae. In hoc bello provinciali totus *mons crucis* cum omnibus adjacentiis & pertinentiis vastatus est. Oppidum enim *Albertus* incendit anno Domini MCCLIX. Alii quidem asserunt: ipsum castrum ab *Alberto* misere concussum & vexatum, sed non captum fuisse, (1) contrarium tamen novimus. Vix incolae domunculos & mapalia sua reaedificarent, cum novum aliud, majusque malum immineret. *Albertus degener* Princeps, & pessimus patriae Administrator, ex odio erga filios suos concepto, Misniam, Lusatiam, & terram *Plissensem*, quas ex hereditate defuncti fratris *Henrici*, Marchionis Misniae, sibi vendicabat, sed spe sua excidebat, *Adolpho* Imperatori pro XII. millibus marcarum argenti vendidit, Thuringiam vero spurio suo *Apel*, quem ex *Cunegunda* de *Isenburg* susceperat, tradere volebat. Haec meretrix omnium malorum, bellorum, ruinarum & vastationum genitrix, miserum *Albertum* totum perdidit, adque summam paupertatem redegit, in qua etiam *Erphurtia* inter lachrymas & querelas miserabiliter mortuus est. *Iste Adolphus*, infestum nobis nomen, *crucis montem* aggressus, vadum fecit per *Werram*, non procul a loco, qui dicitur *Rumpsfrey*, quem adhuc vocamus *Rönigsfurt*. Ad hunc collem posuit castra sua, & faciebat sibi ligneam caminatam, quam miles *Adolphsburg* nominabat, vulgus vero noster *Ailsburg*. Ex hoc colle per aliquot septimanas variis modis afflixit novellam, & vix e cineribus suis surgentem civitatem, fortiter se defendentem. Igne autem injecto in cineres denuo collabebatur tota. Cives praesidium & salutem suam in *burgo* sperantes eo confugebant, qui poterant. Multi generosi nobiles in hoc *burgo*, nominatim *Batlerii*, *Nesselrotii*, *Hopfgartii*, *Sseinii*, *Strügeri*, *Stubii*, *Pferdsdorfii*, *Frobii*, *Cruzburgii*, & forte alii, omnes laboribus bellicis diu assueti & fortes Viri, qui conjunctis animis & viribus omnem vim eludebant. Sed aqua penuria ad deditiorem eos tandem coegit anno Domini MCCXCV. Nec enim homines, aut equi, vel reliqua pecora amplius sustentari poterant ob defectum aquae, qui tantus erat, ut omnes cibos suos per aliquot dierum spatium cum cerevisia coquerent, eaque equorum & canum jam potus facta erat. (m) Expende igitur, quantae molis fuerit, novam condere urbem & gentem in *monte*, seu *burgo crucis*. Utrumque nomen apte quadrat. Promiscue etiam jam dicitur *Cruzberg*

Adolphi facinora,

1295.
crucis bur-
gum ca-
pium,

(1) Consentit Aur. hist. Landgr. Thur. c. 59. AD. MCCLIX. Domina Sophia cum filio suo & adjutorio Ducis Brunsvicensis cepit castrum *Cruceberg*, & civitatem ejusdem penitus devastavit. (m) Vid. Lang. chr. Ciuz. ad ann. 1294. & addit. ad Lamb. Schafnab. ad ann. 1295.

Cruzberg & Crüzburg. Ut nihil hîc dicam de pestilentia, quæ non semel maximam partem hominum sustulit, nihil de incommodis & vastationibus à *Werra* nobis factis. Anno Domini MCCXCVIII. *Gallus Reddicher*, Pastor propè *Eshewrege*, dum prædicat verbum Domini in templo *S. Nicolai* in festo dedicationis coram multo populo, rusticus è vicina villa *Ista*, spiritû vini adusti nimium inebriatus, grandi boatu & stultis gesticulationibus concionatorem & totam congregationem perturbavit & scandalizavit turpiter. Ob quod facinus in turem & vincula diu conjectus, in solemnî postea festo publicè egit pœnitentiam coram universa Ecclesia. flexis genibus, manibus elevatis, humili & lamentabili voce culpam suam deprecans. Pro satisfactione insuper novum ei calicem cum patena inaurata dedit, multam quoque suam Judex ab eo extorsit. Anno Domini MCCC. *Mattheus Rochert*, Pastor in monte *B. Virginis*, eloquia licet divina nervosè & zelosè explicaret, ob linguam ramentum balbutientem & debilem vocem plerisque impiis auditoribus ingratus, parum effecit concionibus & vitâ suâ exemplari, qui tamen omni modo studuit cunctis prodesse & nemini obesse, juxta monitum *S. Ambrosii*. (n) Anno Domini MCCCIII. *Ursula Kraftin*, devota Matrona, per multos annos hanc sibi fecerat consuetudinem, ut mane in templo *S. Nicolai*, circa meridiem in monasterio nostro *S. Jacobi*, & circa vesperam in monte *B. Virg.* singulari devotione preces suas funderet ad Deum. Quod cum in festo *S. Michaelis*, datis antea largis elemofynis, devotè fecisset, in discessu de gradibus lapideis lapsa, & effractio craniò paucas post horas in Domino obdormivit. Sic beati sunt, qui moriuntur in Domino. Anno Domini MCCCIV. sacellam *S. Margaretha* à *B. Elisabetha* anno Domini MCCXXIV. in Monasterio nostro conditam, regaliter dotatam ab *Alberto Landgravio* & conjugè ejus *Adelheide*. Ex diruto castro *Hopsgartenli* varii libri & ornamenta illata sunt. Ad destruendas turres *B. Virg.* in *Isenaco* tres missi sunt murarii è nostris, quorum primus *Caspar Welcker* statim in primo opere sacrilegii mortuus est. Anno Domini MCCCVI. *Clara de Gattersted*, Sub-Priorissa nostra, cum ab infantia sua in Dicecesi *Fuldensi* educata, & rei pictoria apprimè perita esset, horas postea luforias in depingendis *Abbatibus Fuldensibus* consumsit, à primo *Sturmione* usque ad quinquagesimum, *Henricum* hujus nominis *V. de Wilnavv*, diligenter occupata fuit, quos etiam omnes ac singulos ad vivum ita expressit & delineavit, ut pulchrius non potuerit optari. Dedit *Henricus Abbas* ei pro hac ratitate & artificio suo novum habitum, & centum florenos rhenanos, quos verò Monasterio suo ipsa reddidit, Ecclesiæ verò nostræ altare *S. Mariæ Magdalena* pretiosè exornatum in memoriam sui dedit. Anno Domini MCCCIX.

1298.

pœnitentia publica.

1300.

Past. balbutiens.

1303.

devotio Matrona.

1304.

sacellam S. Margaretha,

turres B. V.

1306.

Clara egregia pictrix.

1309.

Lauren-

(Ss) 2

(n) Ex I. Cor. XIV. 11. seq. Sacerdotis est nocere velle nemini, prodesse multis, posse verò solius DEI est.

Zörben-
vitz,

1310.

Barthold.

Hegrod.

1312.

pestis & fa-
mes,Th. Stasfor-
der,Henr. Ha-
shemar,

1316.

Christoph.

Zänger,

urina pro

aqua in

baptismo.

1318.

mira ful-

minis vis,

Laurentius Narterus de Grimma, pastor ad *D. Andr.*, pulcrum reliquit libellum de patriæ suæ Deastro *Zörbenvitz* scriptum. (o) Anno Domini MCCCX. mortuus in Domino *Bartholdus Hegrod* Consul, magnus benefactor Ecclesiarum pauperumque, quibus etiam, defunctis, intra anni spatium, ante eum septem liberis cum conjugè, omnem suam substantiam legavit. Meruit inde nomen *der milde Barthel*. Anno Domini MCCCXII. cometa magnam pestilentiam & terribilem famem per totam Germaniam induxit. (p) Civitas nostra multis civibus & ædificiis ampliatur. *Thomas Stasforder* devotionem suam erga Patronos civitatis exhibere cupiens, *S. Nicolao* effigiem dedit hujus Sancti, *S. Andrea* Andream, *B. Virginii* in monte effigiem suam, & Monasterio nostro *S. Jacobum* Apostolum. *Henricus Hathemar*, Canonicus *B. Virginis*, in sylvo monte, *Moseberg* dicto, à Judæo occisus, qui postea infra *Mühlam* in *Werram* se precipitavit. Causa non fuit alia, quam quod bonus *Henricus* Judæo sæpius fidem Christianam commendaverit, & imaginem crucifixi donare voluerit. Hinc inter sermones de *Christianismo* necatus fuit ille. O nefandum scelus! Anno Domini MCCCXVI. *Christophorus Zänger*, Vicarius noster, affert literas, in quibus *Zutta*, Abbatissa secularis Ecclesiæ *Quitilimborgensis*, cum toto Conventu suo, sorores nostras, præsentès & futuras, omnium missarum, vigiliarum, jejuniorum, elemosynarum, aliorumque piorum operum, quotquot sunt in ista Ecclesia, nunc & in perpetuum participes fecit. Idem fecerat anno Domini MCCCL. VI. Cal. Maj. *Barbara*, Abbatissa in *Wechtersvynckel*. In proxima aliqua villula solitaria cum rustica noctu pareret, & ipsa sola cum simplice aliqua puella XII. annorum in cata sua esset, infans autem valde debilis, & morti ferè proximus, sacerdos autem in hoc casu ex civitate requiri non posset, ob portas noctu clausas, & quod festinanter ac consternanter omnia tunc fierent, nemo etiam, præter puellam istam, in rugurio amplius esset, ipsa mater decrevit parvulum suum baptizare. Puella autem urinam pro aqua ei attulit, quâ usa est rustica ex terrore & errore isto. Altero autem die rebaptizabatur juxta ritus Ecclesiæ. (q) Anno Domini MCCCXVIII. Eodè die & horâ, scilicet quintâ matutinâ, in festo *S. Jacobi*, Patroni nostri, quò anno præterito arx *Wartenberga* à fulmine combusta est, in veteri oppido figuli domus ab eodem percussa, tactis cunis, in quibus puella quatuor septimanarum jacebat, quæ illaesa mansit, & cre-

(o) Idolum *Zörnevitz*, seu *Zörbenvitz*, quod lumen Soraborum, tecti atrique coloris erat, dextrâ tenens lampada ardentem, scævâ verò ensen, cui singulis annis vivum hominem sacrificabant *Grimmenfes*. Vid. *Peccenstein*. *Theatr. Sax.* P. III. pag. 73. seq. (p) conf. *Rivandii chron. Thuring.* p. 377. (q) admittunt aliqui *Dd.* scholastici urinam, quod tamen non credit *Gvido* de monte *Rocherii* in *Manual.* c. 2. Judæus iste apud *Niceph.* H. E. L. III. c. 37. baptizabatur arenâ. Legi meretur elegans disp. *Fautoris mei* singularis, *Dn. J. And. Schmidii*, *S. Tb. D.* ejusdemque & *Antiqq. sacr.* PP. *Melmslad.*, de baptismo per arenam, habit. anno 1697. M. Majo.

& erepta est, domus vero tota conflagravit. (r) Anno Domini
 MCCCXIX. in festo Petri & Pauli SS. Apostolor. dum solemnis pro-
 cessio ad sacellum S. Petri esset in monte, Studiosus ex *Isnaco* ad mon-
 tem *Crucis* tendens, in monte *Moseberg* fessus sub umbra quereus jacet &
 obdormit. Tonitru interim, eo non animadvertente, suboritur, &
 fulmen in marginem pilei, ejus parti eminentiori pronus faciem im-
 posuerat, decidit. At nihil inde detrimenti sensit, nisi quod aliquamdiu
 surdaster fuerit. (s) Anno Domini MCCCXX. *Ludovici Thrans*, sutoris
 uxor, prope curiam, gravida simul & phrenetica, extra portam *Isnacen-*
sem currens reperit forte mediocrem *busanens* in via repentem, quem
 in litore *Werra* arenâ prius probè ablutum, solo capite abjecto, inte-
 gram devoravit. Domum postea citiùs reverta totum cantharum lacte
 plenum desuper bibit, & nihil inde noxæ habuit, sed feliciter postea pe-
 perit. (t) Anno Domini MCCCXXI. *Hermann. Rumpfberger*, faber ligna-
 rius, dum ligna finderet in sylva, inque ea noctu dormiret, vidisse dicitur
 in aère virum protensâ manu gladium tenentem versus *Crucis montem*.
 Et gladius iste flammabat. *Paulus Hülcher*, Mercator, cistam quandam,
 quæ abscondita erat in *Esthenberg*, casu aliquo reperit, in qua variæ li-
 teræ monasterium S. Petri concernentes, sed ex humido aère subterraneo
 consumptæ & detritæ erant, ut nullus inde sensus exsculpi potuerit. Igitur
 abjectæ sunt.

Matthias Buscher, sartor hujus loci, ex pede gangranosâ periculosè

(Ss) 3.

decum.

(r) Majorem fulmini, quàm natura seras, & diviniorem inesse potentiam, rectè dixit *Seneca* L. II. quæst. nat. c. 31. *Mithridatis*, *Ponti* & *Asia Regis*, adhuc infantis, cunas fulmen incendit, corpore intacto, vestigio saltem in fronte, quâ capillata est, relicto. *Plutarch.* L. I. *Symp.* quæst. 6. *Monspeli* fulmen pudendorum puellæ pilos abrasit, quæ tamen curata fuit. Aliud eorum puellæ intactis stupis consumit, *Borell.* C. II. obs. 38. (s) Et ego admirandi fulminis exempla aliquot vidi & notavi. Sedebat opilio cum uxore sua, cælo horribiliter tonante, sub patula fago. Ille contemplabatur exutos lacerosq; calceos suos: hæc protractis mammis alumnum jamjam admotura erat. Sed ecce! fulmen calceum viri dextrâ protensum altissimè in terram percussit, ipso planè intacto & superstitè. Capro, gregis Duci, prægrandibus cornibus armato, alterum fulmine percussum subito decidit, bestia salvâ & integrâ. Gallina ovis ultimis diebus adhuc incubans à fulmine eneeta, pullis tamen altero die prorumpentibus. Messores sub fago confidentes tonitru declinare volebant & imhrem. Arripit unus eorum cantharum, aperit, tenet dextrâ jamjam bibiturus. Sed à fulmine decedente è manu excutitur, omnibus hominibus intactis. Pastor in pago ad *Visurgim*, *Monach. Ord. Bened.* ebrius aliquando in ædibus suis dormiens, nec sensit, nec audivit horridam tonitruum fulminumq; violentiam. Et licet fulmen calceos ejus ante lectum à se positos profundissimè in cellam detrueret, imò asseres aliquot lecti diffunderet, adeoque per lectum in cubiculum & cellam sub eo penetrasset, ipse tamen placidè dormiens sero tandem mane expergesctus, ruinam domûs lectiq; sui miratus est, quod ex ore ejus habeo, (t) Similia exempla dabimus in centuriis nostris observ. *Med. Physicar. rarior. & curios. p. cælo destinatis.*

decumbens, facto voto S. Jacobo, ex consilio Georgii Dranners ex Scherbde, à sola palude stercoraria (Wistysjusen) mane & vespere lavit, superinducto semper stercore vaccino calido, & bene ei cessit. (u) Anno Domini MCCXXXIII.

1323.
Melch.
Knurr,

Melchior Knurr, aurifaber hujus loci, confessus erat sacerdoti suo ordinatio, sed post confessionem Mammonis sui anxie memor, cepit in camera solitaria numerare eundem. Quò factò obvilcitur planè Sanctæ cœnæ. Punitus autem idè ad terrorem aliorum severissimè. O pudor, nummos præferre æterno thesauro, & nec unicum diem sine divitiis, seu cupiditate earum, vacuum posse dimittere! Stephanus Penner faber ferrarius cū equa sua consueverat, idè ille cum bestia combustus est, cinis postea sub rota publica defossus cum perpetua maledictione. Quousq; ruit homo novissimorum oblitus? ipso diabolo peior est absq; timore Domini. An. Domini Mcccxxiv. Fridericus junior,

Steph.
Penner,

1324.
legatum
novum,

Thuringiæ Landgravius, Misnensis & Orientalis Marchio, Dominusq; tertæ Plyssensis, ex singulari beneficentia cuilibet templo novum fecit legatum in frumento, in festo dedicationis annuæ singulis persolvendum, S. Petro scilicet in monte in Spicherte, S. Nicolao in Strekde & S. Jacobo nostro in Myla. Ubi eodem anno Henricus, Miles de Myla, ad exemplum Cunemundi, (vv) liberalis etiam benefactor noster extitit. O. P. E. Anno Domini Mcccxxvi. serid rursus mandatum, festos dies omnes ac singulos totos & integros sanctificatè.

1326.
Ioh. Flei-
scher,

Sed Johannes Fleischer, petulans hujus mandati prævaricator, hanc meruit poenam, ut ex tota Thuringia ejectus sit, à pediculis postea voratus in ipsa silva Haynech, ubi diu cadaver ejus jacuit inhumatum. (x) Ecce vindictam divinâ!

1330.
Iudam
egregiè pu-
nitus,

Anno Dom. Mcccxxx. ædificatur parvum oratorium ad viam supra Monasterium nostrum, in quo stabat effigies B. V. pro viatoribus. Judæus in diversorio publico ad catum sylvestrè imaginem Crucifixi de pariete cameræ, in qua noctu dormiverat, avulsam in cloacam dum conicere vellet, subito afferes sub pedibus ejus subsidunt, illeq; in aream ad muros domus præcipitanter lapsus fracto pede sinistro. Et tamen à Magistratu, in terrorem aliorum, severe punitus

et carnifex,

est. Carnifex loci, quòd fustigasset civem honestum, facta prius deprecatione coram universo Senatu, in custodiam deductus est per triduum, & pro penitentia ei mandatum, ad ornamentum Ecclesiæ S. Nicolai, dare historiam Elia Prophetæ à corvæ nutriti, & baptismi Christi in Jordano, in majoribus tabulis perpulcrè depictam. Ludovicus Rychart, Consulis nostri F., à puero ad scholas

1331.
Ludov. Ry-
chart.

missus, adultior nunc factus peregrinatur in Hungariam, ex in Galliam, Angliam, & tandem in Hispaniam. Rei nauticæ apprimè deditus, inq; præliis maritimis multoties versatus, fit tandem Ammiralius Hispanorum Regis. Duxit ditissimam Virginem. Sed patriæ suæ etiam piè memor, misit parentibus, Ecclesiis & Hospitalibus largissimas elemosynas, & insignia dona purè argentea.

(u) vid. Drex. Apophth. edit. secund. nostr. sect. VI. cap. 13. (vv) de anno 1256. (x) Pulsus quidem erat, iste autem reversus, clanculum delatus in sylva, donec fame cunctas miserrimè petiret.

gentea. Nobilitatus postea à Rege suo, dictus est cognomine *de Rychartis*, Vir
 magnæ auctoritatis & opulentia. Misit effigiem suam Patri per mercato-
 rem Norinbergicum, quam demum post mortem illius, in ambitu Monaste-
 rii nostri suspendimus cum inscriptione: LUDOVICUS DE RYCHAR-
 TIS, E CRUCIS MONTE TYRIGETA, REGIS HISPANOR. AM-
 MIRALIUS, FIDE ET VIRTUTE CONSPICUUS. Anno Domini
 MCCCXXXII. celebris apud nos jurium valde gnarus *Christophorus Smet-* 1332.
man, cujus consilia longè latèq; expetebant nobiles, vulgò dicebatur *der* 1333.
wysse Sroffel. Reliquit filium Magistrum Medicinæ, Erphurtiæ habitan-
 tem. Concordia inter cives & Senatum, ob varias controversias, ex utraq; par-
 te ventilatas, facta. Anno Domini MCCCXXXIV. captus est in vinea *Adami Blä-* 1334.
rrers corvus valde fessus cum minuta volula circa collum, cui insculpta erat
 crux cum literis, I.H.S. Num, *IN HOC SIGNO*, vel: *IN HOC SALUS*, expo-
 nenda sint, incertum est. Domum iturus cum ave, pueris ad portam luden-
 tibus dedit, quorum quilibet pennam ex alis extraxit, sed plerique ægrotare
 ceperunt. Suspicio igitur erat, venisse *corvum* ex loco aliquo huc intesto,
 & sic etiam erat. Annò Domini MCCCXXXV. in festo *S. Nicolai* perno- 1335.
 ctavit in diversorio ad *aureum leonem* *Abbas Fuldensis*, qui sequente mane,
 antequam discederet, omnia templa contemplatus, & cuique benefecit.
Catharina de Keltz in monte B. Virg. sepulta dedit multum. *Marcus Cath. de*
Risenburg, Gothâ ad suos rediens, *cygnos* attulit, quos cicravit. Qui se *Keltz,*
 etiam multiplicantes in tantum, ut quisque primarius civis par eorum ha-
 buerit in domo sua. *Jonas Döbener*, à Turcis captus, at dimissus, ma-
 gnum bellici Officialis munus apud Ducem *Bojaria* sustinuit, ut omnibus
 suis beneficeret. Descripsit iter suum unâ cum captivitate, qui liber
 apud *S. Nicolaum* custoditur. Semper in ore habuit: *Fromm und*
treues Blue bringt mir Glück und Muth. Anno Domini
 MCCCXXXVI. De virunculis, quos vulgò *Wichelmännern* vocant, 1336.
 admiranda ubique audiuntur. In ore totius Monasterii est sequens hi-
 storiola *Sibylla Causerin*, Monialis, illustri aliquando die cum so-
 cia *Spatenbergam* præteriens, modicum strepitum animadvertit. Igi-
 tur retrò videt, & ecce pusillus homunculus, isque senex, bene bar-
 batus, hilari fronte, nivei vultus & capillitii, dextrâ gestans album bacillum,
 & bene vestitus, more rusticorum, propiùs accedit, detectoque capite perhu-
 maniter salutat Virginem. Imperterrita ista gratias agit. Tunc ille, quoniam
 tendat, sciscitatur. Dicit: vide, respondet, ne aberres, sunt ibi, monstrans di-
 gito collem, varia bivia, quæ non satis cautum, seu itineris peritum, facile
 abducere & seducere possunt. Sed confide, comitabor te edusque, &
 tunc clariùs monstrabo, quò tutò ire possis. Multa audiverat *Sibylla* de
 virun-

wirunculis istis, in primis, quod neminem lædant, ideò sine terrore prolixius cum eo loquitur. Inter alia rogar, cur non aliquando Virgines visitet in monasterio, velle eas ova, lac, butyrum, placentas, & similia promere. Veniam, ait ille, modò non vexer, seu perturber ab aliis. Hoc nemo è nostris impune tulit unquam. Venientibus tandem ad collem istum, digitis porrò monstrat, quò sit eundem. Sic, præmissâ salutatione, fausta quæque precans, reversus est ad *Spatebergam*.

1338. *fons Nortmann.* Quod postea *Sibylla* toti Conventui narravit. Anno Domini MCCCXXXVIII. *Otto Bernhöver*, cum vidisset *serpentem* tardè & languidè ad fontem *Nortmanniorum* repentem, ex què eo bibentem, putavit, non sitis, sed potius medicinæ ergo fieri, iussitque servum suum tunc febricitantem idem facere. Fecit, & convaluit. Tentârunt plures, & celebritas aliqua accessit fonti, sed non diu duravit. Limpidus aliàs, amœnus & gratus in æstu & siti. Anno Domini MCCCXL. equa in monasterio nostro *nigrum* rejecit pullum cum *albissima* fronte, in qua *nigra* crux eleganter à Natura depicta videbatur. Annò Domini MCCCXLII. ipso festo *S. Mariae Magdalene Werta* alveum suum tanto impetu diffuderat, ut ferè ipsa urbis mœnia satis alta transcenderit. Moniales certè è monasterio nostro *S. Jacobi* omnes & singulas longiùs expulit, pecori & hominibus, & hortis & agris multa faciens damna. Sed hujusmodi casus nihil novi sub sole nostro. Quid faciemus? annon *crucis burgenses* sumus? Promiserat *Henricus Hennebergicus* Genero suo *Friderico Severo* anno Domini

1340. *crux in fronte pulli equini.* MCCCXLV., unâ cum filia sua *Catharina*, dotis loco Præfecturam *Coburgensem* cum omnibus pertinentiis. Mutatis verò promissis, *Fridericus Catharinam* Patri suo remisit domum, quòd malè voluit *Henricus*. Statuit igitur nocturno tempore *Crucisburgum* invadere & spoliare. Sed vigiles erant incolæ, & depulère rusticos *Hennebergicos*, eosque insecuti malè tractârunt. (γ) Anno Domini MCCCXLVII. *Hieronymus Thangler*, Præpositus, in tenebricosa adhuc aurora festi *Paschatis organum musicum* pulsari audit, & varia instrumenta musica certatim quasi sese exercere in choro nostro. Intrepidus è cella sua intrat templum, omnibus conticentibus & nemine viso. Reversus in cellam denuò audit Musicam, sensim accedit ad ostium templi, & auscultat. Cantatur *requies pro defuncto*. Intonat ipse *Hieronymus*; mox autem turbantur omnia. Circa quartam à meridie repente moritur soror *Emerentia*, devotissima omnium, cui nocte præcedente de fuga ex monasterio, cum sarcina in dorso gestanda, somniaverat.

1342. *inundatio.* Anno Domini MCCCXLIX. *Georgius de Vasolt*, Pastor ad *S. Nicolaum*, hæredem suum fecit *S. Jacobum*. Erat doctus, pius, & erga pauperes liberalis homo. Annò Domini MCCCL. *Elisabetha* Priorissa scholam claustralem

1345. *Henr. Henneberg. ausus vani.* (γ) Conf. *Spangenberg. chron. Saxon. t. 284. p. 484. & Annal. m. Isaac. s. 89.*

1347. *musica imaginaria.* Anno Domini MCCCCL. *Elisabetha* Priorissa scholam claustralem

1349. *G. de Vasolt.* Anno Domini MCCCCL. *Elisabetha* Priorissa scholam claustralem

(γ) Conf. *Spangenberg. chron. Saxon. t. 284. p. 484. & Annal. m. Isaac. s. 89.*

claustralem reparari & instaurari curat, magno cum emolumento & gaudio Monasterii & civitatis. *Veronica Hagkin*, occiso marito ejus in *Veron. Ha* bello, unâ cum duabus filiabus adultis, *Sophia & Alheyde*, monasterium *ckin,* nostrum ingreditur, & omne, quod habuit, suum DEO & S. *Jacobo* piâ devotione offert, facta deinde Custos, *Georg. de Trievort*, ferus ho- *Georg. de* mo, cum in monasterio nostro, divino compunctus spiritu, ad agni- *Trievort,* tionem peccaminum commotus fuisset, precibus sororum porro confi- dens, tres mansos iis dedit in *Valken*, cum area & horto ibidem. Sic enim literæ sunt:

In nomine Domini Amen. Quoniam omnia cum tempore fluunt *donatio* & devorantur ab eo, justum & salutare est, ut scriptis suffulciatur, *si ejus.* quid durable esse volumus. Noverint igitur omnis sexûs, statûs, seu conditionis homines, præsentis & futuri seculi, Quod cum ego *Georg. de Trievort* securè & malè hactenus in seculo vixerim, nuper verò; divino compunctus spiritu, propter intercessionem S. *Jacobi*, quem ideo Patronum meum selegi, & precibus Sororum in monasterio ejus ad *Werra* raha, ad agnitionem criminum meorum & contritionem cordis mei, per DEI gratiam, pervenerim, & nunc videam, in quanta animæ pericula securitas ista animi me deduxerit. Et quia in Domino confido, me magis & magis immutatum, & cum DEO reconciliandum esse, ut in statu gratiæ posthac vivere & mori possim, ad DEI gloriam, & pro meliori sustentatione sororum, tres mansos hereditatis meæ in *Valken* cum area desolata & horto adjacente, prope horreum *Cass. Schurott* sito, dicto monasterio S. *Jacobi* in proprium trado & dono perpetualiter, cum omni utilitate, sic, ut dictæ sorores possint & debeant vel in area ista ædificare domum, quæcunque ipsis placuerit, vel eam vendere, aut permutare. Et pro his omnibus nihil aliud cupio, peto, & desidero, quàm preces Monasterii ad DEUM, pro continua vitæ meæ melioratione, & salute æterna. Datum anno Domini in *Valken* MCCCL. in festo S. Mich. Archangeli. Anno Domini MCCCLIII. *sex vinea, quatuor* mansi, & duo horti à fidelibus Christi civibus novæ & veteris Civitatis, *1353.* ob spem retributionis æternæ, Monasterio dantur. Haud temerè factum *alia,* puto, quod à Patribus nostris accepimus, de mirabili & crucata, imò planè prodigiosa *pugna pelargica* anno Domini MCCCLV. (2) ipso S. *1355.* *Laurentii*, gloriosi & invicti Martyris, festo. Advolabant paucas intra *pugna cica-* horas, ab octava matutina usque ad meridiem, plus quàm ducentæ *niarum,* *ciconia*, quarum copiam vix sperâssem in tota regione, insidentes primùm cacumini S. *Nicolai*, aliæ volitabant ad ipsum *crucis* & B. *Virginis* montem, gloterantes in fastigiis turrium rectorumque, aliæ ad S. *Jacobum*,

(Tt)

(2) Libor. Galv. in chr. MS. habet ann. 1392.

ad curiam civitatis, & ad quamlibet altitudinem, multis, insolitis, & tædioſis gloterationibus iracundiam invicem ſibi nunciantes. Miratur civitas prodigium hoc nunquam antea viſum, & ferè jam trepidare cœperat, uti fit in caſibus, ſi qui inſoliti, præter quotidianos, aliquando obveniunt. Circa primam meridiei horam agminatim ſimul avolant, ut altera alteram accerrimè inſequeretur, uſque in pratium, quod **Soden** vocant. Ibi omnes & ſingulæ congregatæ, in duo agmina ad dextram & ſiniſtram prudenter & more bellico diviſa ſtabant, prælium mox mox iniuræ. Stantibus ita utrinque, duæ quædam ſeniores, quæ magnitudine & fortitudine præſtabant, lento gradu, micantibus quaſi oculis & multo cum murmure per diviſum agmen ibant, quaſi ſpecularentur, an nunc omnia ritè ad pugnam parata eſſent, & num ſingulæ aſſent. Quod dum fieret, reliquæ gloterabant. Tandem magno impetu ſtrepituque ſe invicem adortæ, per horæ quadrantem ferè malculè pugnabant, ſpectante omni populo. Tribus in hac acie conſeſſis, inque præto hinc inde ſe volutantibus, reliquæ cum generali gloteratione in altum ſe levabant aliſ, & quæque ſuum repetebat nidum. Pulchrum, at formidabile, ſi vidiffes, ſpectaculum, omni memoriâ dignum. Anno Domini **MCCCLVIII.** *Joachimus Monna*, Paſt. B. Virg. in monte, poſt mortem, ante inhumationem, *ſanguinem* emiſit è *naribus* ſuis, quod prodigii loco habitum eſt ab omnibus, quotquot viderunt. (a) Annò Domini **MCCCLX.** *Eckhartus Kleber*, Sutoris noſtri F., in India Orientali ad magnos honores pervenit, promotione Anglicanorum, in quibus ſervitiis diu fuerat. (b) Bonum in civitate noſtra regimen, ô utinam perpetuò! Feſtum B. *Virg.* in Eccleſia ejus collegiata *Iſen* ſolemniffimè celebratur, ad quod omnes noſtri Preſbyteri invitati ſunt. *Chriſtian. Wältzer*, Vicarius ad *S. Nicol.* Erphuntia fit Concionator ordinarius, cujus commendatio multùm nobis profuit apud Moguntinum. Dedit ad hoſpitale ſingulis annis quatuor maldra ſiliginis. Annò Domini **MCCCLXI.** obambulabat hebdomatim certis diebus ex innata fatuitate ſimpliciſſimus puer XV. ferè annorum, in civitate & villis vicinis panem propter Deum colligens, cum *catello* pediffequo ſuo. Qui cum aliquoties actus baptiſmales obſervâſſet, ex mera ſimplicitate etiam *canem* ſuum, *ceremonialiter* ad *Werram* ductum, in *om pars ſel & ſpi Am.* baptizavit ſolemniter, in præſentia omnium puerorum totius civitatis. Hoc licèt non ex malitia feciſſet, ob ſcandalum tamen datum à publico *Seuatùs* ſervo virgis caſus eſt *der wyſe Lorz* uti nominabatur vulgo, in terrorem Sodalium ſuorum. Mox autem *canis* rabioſus factus, viciniorem quemque læſiſſe dicitur. (c) Anno Domini **MCCCLXII.** conſtitui debebat vel ad *S. Andream*,

1358.
ſanguis è
naribus
mortui,

1360.
Eccart. Kleber,
feſtum B. V.
Chriſt.
Wältzer.

1361.
baptiſmus
canis,

1362.

(a) Conf. fascic. II. obf. n. Med. phyſ. num. 1. Dec. II. Eph. Germ. ann. VI. annex.
(b) ex incerta aliorum relatione hoc hauſerit, (c) Similem hiftoriam legi olim apud *Czſ. Heiſterbaccens.* in ſuis de miracul. libris, ut vœat, ut neſciam, an una eademque ſit à ſcriptoribus hîc aut illîc ficta, ſeu tamen paulò immutata.

Andream, vel ad S. Nicolaum, nescio à quo recommendatus, rudis & planè in-
 doctus Presbyter B. W., quem verò cives omnes repudiabant. Rogatus ^{Presbyter} rudis,
 enim in examine, quot essent Apostoli? dixit: quatuor; Matthias, Marx, Luca
 & S. Joh. Baptista. Porro: quot essent articuli fidei? respondit, septem. Pu-
 deat, dixit Episcopus, talia nescire. Tot sunt Sacramenta. Tum ille: ego non
 scio discordantiam inter Sacramenta & articulos fidei. ^{Presbyter non oportet dispu-}
 tare, sed credere, predicare & sacrificare. Venit postea in Eichsfeldiam, ubi in
 villa aliqua rusticana Parochus factus est. Sed quid asinus ad lyram? imò
 quid asinus ad aram? ad mysteria sacra? Porci, sues, canes, & asini, immunda
 animalia hæc non requirit DEUS ad sacrificia sua. (d) Anno Domini 1364.
 MCCCLXIV. viderat Joachimus Gärberling, facetus homo, sed pauper ^{Loach. Gär-}
 tor, ad portam B. Virg. habitans, in fenestris templi & alibi Nobilium & Prin-
 cipum insignia variis coloribus depicta, & diversis animalibus exornata, pu-
 tans ergo, idem sibi licere, ex varii coloris pannulis sibi insignia fecit pro lu-
 bitu suo, eaque januæ suæ affixit pro publico spectaculo; asinum scilicet in
 scuto, cui insidebat edentula anus, in speculo se contemplans, sinistra manû ur-
 ceum lacte plenum habens, ore diducto & subridens, in superiori parte puer sede-
 bat in capra. Quæ stulta insignia cum Princeps aliquando conspiceret, sub-
 stitit cum suis, & quæsiuit, quid ista sibi vellent? omnia mea sunt, quæ ha-
 beo & spero, asinum nempe, Petulam meam, urceum, puerum & capram. Hæc
 est tota substantia mea. Compensavit autem Princeps nugas hominis, & pla-
 cuit ei inventio. (e) Anno Domini MCCCLXV. Dominus Jodocus, pius & 1365.
 doctus Vir, Pastor ad S. Nicol., bibliothecam ecclesiasticam instituere cupie-
 bat. Multas idè procuravit elemosynas pro ea à Nobilibus, vicinis ^{bibliotheca}
 monasteriis, & aliis. Et sanè factò laudabili initio boni cœpti, multi ^{S. Nicol.}
 docti & indocti in honorem S. Nicolai sponte suâ contribuebant, ut nu-
 merus librorum auctus sit. Nostrium, memoriali teste in antiquo re-
 gistro, dedit decem florenos. Postea verò omnes incendium abstulit.
 Sic quælibet dies burgo crucis afflictio. Anno Domini MCCCLXVI. mo- 1366.
 ritur in monte B. Virginis Dn. Thomas, cui in officio successit Hieronymus de ^{Hieron. de}
 (Tt) 2 Nuen-

(d) Henricus Anhaltinus, electus Archi-Præsul Magdeburgensis, pallium petiit à
 Clemente V., rogatur, an sciret orationem dominicam? nescit respondere, quia non in-
 tellexit, quid sit oratio dominica. Sed tunc, ait chron. Magdeburg, ap. Meibom. T. II.
 ter. Germ. p. 334. Magister suus volens eundem juvare, dixit: Pater Sanctissime, apud
 nos iste titulus: Dominicæ orationis, non est usitatus, sed vocatur Pater noster, & si sic
 quæreretis, bene sciret respondere. Conf. hist. Anhalt. D. Sagittar. c. 4. (e) Similis
 huic Belga rusticus, qui foribus casulæ suæ quadratum affixit scutum, in quo aquila,
 vomer, columna, simia & anser conspiciantur, oram verò clypei cingebat vellus aureum.
 Hunc ornatum Princeps Nassovix aliquando admiratus, rogavit, unde illud vellus au-
 reum accepisset? cui ille: Wel myn Heere / dat stadt so fry. Harsdörfer. Im großen
 Schau-Platz Lust, und Lehr-reicher Geschichte. C. II. c. 22, §. 4.

- Nuenkerchen, bonus declamator. Anno Domini MCCCLXVIII. *Martin Breuning & Nicolaus de Mülhusen* construunt sacellum S. Bonifacii in monte, idque dotant liberaliter. Imagini B. Virg. ad templum sacellum S. S. Nicol. pro perpetuo lumine nocturno dedit *Lucia Häserin*, vidua, singulis annis quinque florenos. Incendium in *Trievort, Mühla & Eschevvege*. Hinc magna passim querelæ. *Augustinus Vogter* Româ reversus attulit speciale privilegium pro omnibus Ecclesiis nostris. Anno Domini MCCCLXX. combusta apud nos est venefica, quæ fatebatur, se oblatas, quas nostris & vicinis Ecclesiis per aliquot annos suppeditaverat, omnes & singulas in diaboli nomine confecisse. Si externa spectes, erat proba mulier, quæ lacris lubenter & assidue fere interfuit, nec quisquam de ea mali quid suspicatus esset. Anno Domini MCCCLXXIII. *Eichsfeldenses* multas molestias & damna nobis fecerunt, uti ante annos aliquot iidem cum *Mülhusianis* fecerunt, cum pecora nobis auferrent. Insecuti & allecuti eos cives animosi ad *montem vulpinum* non procul *Natzâ*, multi tamen cæsi sunt, quod isti multitudine nostros superarent, etiam ex insidiis alii accederent contra nostros. Anno Domini MCCCLXXIV. *F. Jacobus* Ord. Minor. conscripsit disputationem contra *immaculatam conceptionem B. Virginis*, sed quod auferret, ignotum est. (f) Anno Domini MCCCLXXVI. *Jeremias Rindbach* / rusticus in vicinia, *fenumfanivorus*, & *stramen* vorat, uti bos, robustus & laboriosus homo. Anno Domini MCCCLXXVIII. generalis *fraternitas* instituta est inter omnia Sanctimonialium monasteria in Thuringia nostra, confirmante eam Legato Apostolico. Anno Domini MCCCLXXX. Monasterium nostrum septem mansos sibi emit in campo *Mylano & Natzano*, sed cum magno damno. Nobiles enim contradixerunt, inde lis & odium per multos annos. Sacellum S. *Laurentii* à *Georgio de Hopfgarten & Adamo Strigero* munificè ædificatur pro annua memoria. Anno Domini MCCCLXXXI. monasterium *Volkerod* sexcentos florenos accepit à nostro mutuo. Parvus *canis Melchioris Wüxlers* in *Istra mures* peperisse dicitur, mures, quos *Nattenmüse* vocamus. *Sebastianus Pikhöfer*, pistoris nostri filius, à Turcis captus, cum fidem Christianam abnegare volebat, *nasum & aures & linguam* ei abscindebant, & sic dimiserunt. Mortuus postea in Transylvania ut verus Martyr. *Henricus Leymer* Anno Domini MCCCLXXXII. cum templum, seu potius sacellum *Erphurtiæ* repararet, in *columna* aliqua *thesaurum aureum* reperit. Domum postea reversus pulcherrimum sibi struxit ædificium, & *mercaturam* exercuit, & celebris factus est longè latèque. Alii dicunt, fuisse mille

(f) Paulus, ex ordine Prædicatorum Cracoviæ prædicans contra eandem immaculatam conceptionem, subito coram omni populo corruens exspiravit. Lang. in chron. Citiz. ad ann. 1365.

mille aureos, alii octoginta & mille, alii de octingentis loquuntur. Erat antea ille faber lignarius, postea primarius civis apud nos. Nemo aliquid de hac re rescivit, nisi diu post mortem ejus. Anno Domini MCCCLXXXIII. *1383. Osvwald. Heckler.*
Osvwaldus Heckler tantâ pernicitate pedum pollebat, ut unico die iverit ex *Crucis monte Numburgum*, & alio tempore iterum unius diei spatio ex oppido nostro *Coburgum*. Certam quandam herbam ipso festo S. Joh. Baptistæ colligebat, eamque devorabat, si quando specimen artis suæ facere volebat, & tamen jam sexagesimum ætatis suæ annum transgressus erat. *Bartholomæus Rymburg*, mirabilis artifex, & à nemine tamen edoctus, sculpsit in parva gemma totam passionem Dominicam, cum omnibus instrumentis, quam postea donavit *Pilegrino*, Archi-Episcopo in *Salzburg*, & factus sub Eo est Capitaneus. In memoriam sui dedit nobis tabulam majorem, in qua desolatio *Jerosolymæ* suâ manu pulcherrimè depicta est. *Achatius Bergmeister* in senio cæcus factus Evangelia descripsit, quæ adhuc raritatis ergò apud S. Nicolaum conservantur. *1384. Achat. Bergmeister. Anton. Rothau.*
Antonius Rothau, murarius, secundum pactum suum, quod cum diabolo fecerat, in die conversionis S. Apostoli Pauli, mane circa quintam horam, in horto suo de pyro suspensus est, & subito totus niger factus est cum magno fetore. Pessimus homo erat, qui ad tertium quod vis verbum diabolum in ore habebat. *Severus Berthin* pro lubitu suo quoslibet deglutit nummos, aureos, argenteos, cupreos, & pro lubitu etiam per inferiora reddit. (g) *Casimirus Besselborn* cum *Ernasto de Zimmern* primi sunt in hoc oppido, qui Clerici facti sunt, ille quidem *Vicarius in Moltusen*, & hic *Canonicus in Eschevvege*. *Nicolaus Capler* cum duobus dentibus natus est, factus postea furiosus & truculentus miles, quem omnes focii formidabant sui. *Albertus Listmayer*, ex voto S. Georgii factus, quia eum in periculo militari miraculosè servaverat, septem pauperes vetulas, in certa aliqua domo simul cohabitantes, ad dies vitæ aluit satis liberaliter. Vovete, & reddite, ait textus. Anno Domini MCCCLXXXVI. *1386. Sever. Berthin. 1385. Casimir. Besselborn. Nic. Capler. Alb. Listmayer.*
Andreas Waltrad cum paulò altius foderet in sepulchro nostro, eruit lapidem in forma quadrangulari cum vulpe incisâ, quæ pro cauda habuit longas incurvatas pennas, & circumferentiam: *H. D. L. A. O. MCCXCVIII.* h) Nemo scit, cujus in signo fuerit. Adhuc jacet iste sub porta nostrâ majori. *Wilhelmus Dune*, Decan^{us} in Northulen, Priorissæ nostræ propinquus, etiam Monasterii benefactor, obit. *Augustinus Rhörer* omnes census & decimas suas in *Schonavy, Varenrod & Ynac*, ad meliorem sustentationem Clericorum oppidi hujus, liberaliter dedit. *Otto Sittich* dedit bibliothecæ S. Nicolai *reductorium morale Petri Berthorii.* (i) Anno Domini MCCCLXXXVII. *David Pantzer & Matthias Kitzing* B. Virgini in monte dant duos mansos in campo *Neussed* ad *Werram* sitos. *Johannes Robba*, de *votus*

(Tt) 3

(g) felicior hic Severus, quam illi, de quibus egimus P. I. Zelllurg. Luff them. 30. (h) Vulpem ita pictam in insigni suo gentilitio antiqua & nobilis familia de Lypzig habet, an verò defunctus noster ex ea fuerit, nescio. Vid. Theatr. Sax. Peccenstein. c. 10. p. 118. seq. (i) Erat hic P. Ravienus Gallus, S. Eligii Paris. Prior, Ord. Bened.

- Legatum* votus senex, hoc fecit legatum in sui memoriam, ut singulis annis in festo
cholasti- *S. Johannis Baptista* in scholis tam puerorum, quam puellarum, cuilibet pro
sum, incitamento dentur *simila pro tribus nummis, & octo nummi pecunie.* Et ama-
Erid. bilem se fecit apud pueritiam scholasticam hanc elemosynâ. *Fridericus*
Hückshov. *Hückshov* clam aufugit ob furtum suspectus. Anno Domini MCCCXXXVIII.
 1388. *Reynart. Kôbner* dedit S. Nicolao in *Ysnaco* pratum suum ad Werram
Reinh. pro horto in *Ysnaco* ad montem S. *Katharina.* Mox autem facti eum
Kôbner. pœnituit, & retractare voluit. Sed dictum & factum erat actum. *Lucas*
Luc. Brink- *Brinckhorn* ebrius noctu per pontem lapideum transiens vult vomere. Inclina-
horn. nat ergo se super pontem, sed in Werram præcipitatus, servatus tamen mi-
 1389. rabiliter. In memoriam hujus facti posuit *statuam B. V. portatilem* ad introitum
J. Ysenhö- Domini MCCCXXXIX. *Johannes Ysenhöyer* reliquit Pastoratium, & fit mona-
ver, chus in Fulda. *Cornelius Giesfeld* ex Sedelsted fit Rector parvulorum in oppi-
Corn. do. *Anna, Gertrudis Lydpergen,* Abbatissæ Monasterii S. *Crispini* propè Gotham,
Giesfeld. soror carnalis, Deo se vovit & S. *Jacobo* nostro, quod agrè tulit Gothana.
Gertr. Lyd- Omnem enim substantiam, à Patre & avo relictam, simul intulit. (k) *Eufemia*
perg. de *Nesselrot,* vidua, vendidit Monasterio villam suam in Cruthusen: *Lauren-*
Eufem. *tius Oeninger* verò omnia bona sua in Nukerchen. Consecratur novum altare
Nesselrod, S. *Barbara* in templo S. *Nicolai* ex multorum elemosynis constructum. Anno
Laur. Oe- Domini MCCCXC. cum licentia Ordinarii, ex Autoritate Apostolica, cepit
ninger, Sanctissimum *Venerabile* exponi in Monasterio nostro, ab hora duodecima
S. Barbara usq; ad primam post meridiem, cum indulgentiis. Et magnus concursus fa-
altare, ctus est cum devotione. *Gallus Schlyr,* Past. in vicinia, juxta exemplum S. *Ber-*
 1390. *indulgen-* *nardi* voce & scripto luxum Episcoporum acrius castigavit, sed ab Ordinario
ria, rursus castigatus, & ab officio suo suspensus est. Veritas semper parit odium.
luxus Epi- Si non possunt pati Episcopi seculares, quòd homines malè de iis loquantur,
scop. casti- sanctius debebant vivere. Melius enim est admirari & sequi vestigia eorum
gatus, pietatis, castitatis, humilitatis, &c. quàm vitia eorum abominari & culpâre.
 1391. Anno Domini MCCCXCI. *Georgius Kalckberger,* Pastor in *Wüllershusen,* suis Ma-
oratorium trisq; suutibus extra villam istam construxit angustum oratorium, in quo
Wüllershu- posuit imaginem Beatissimæ Virginis, ad formam *Lauretana,* ad quod brevi
sa, tempore magna frequentia hominum facta est. Et scio, multa ibi facta esse, si
 1392. non miracula, tamen mirabilia, & multis hominibus salutaria. Anno Domini
Balh. Lu- MCCCXCII. *Balthasar Lubian* ex milite *Monachus* apud Patres Augustinianos
bian, Gothæ, & ex monacho rursus miles, ex paupere autem milite vilis mercator, ex
WVolfgang. hoc tandem mendicus, & odium omnium hominum. Erat ex villa prope
Buchert, *Mülhusen.* *WVolfgang Buchert,* Pastor in *Wanfreden,* vocatur ad S. *Nicolaum,*

(k) Leitenberg. Vixit ista Gertrud. adhuc anno 1408. Vid. Sagittar. memorab. Hist. Gothan. c. 4. p. 39.

amarus ab omnibus ob pietatem & affabilitatem. Sæpius dicebat : manus pauperis est vehiculum nostrum, quò ducimur in cælum. *Michaël Lüchtermann, & Bonifacius Erpach* ad limina Apostolorum tendunt, & eò quoq; perveniunt : Româ mittuntur in insulam *Maltham*, ubi ambo sepulci sunt, ut milites *Cruciburgenses in Malthâ.*
 Christiani. Ille erat *figuli* filius, hic verò *paupercula vidua* filius, quæ panem propter Deum petebat. Hoc idè scribo, ut videant alii, oppidanos nostros etiam extera loca & transmarina visitasse olim. Anno Domini *MCCCXCIII.* *1393.*
Conrad. Crull, Canonicus & Presbyter, à duabus feminis mendicis apud novum castrum *Hayneck*, quod Landgravius *Balthazar* struxit ad *Natzam*, malleo percussus & occisus est. peste multi moriuntur præclari Viri, etiam in monasterio nostro grassata est truculenter. Anno Domini *MCCCXCVI.* *1396.*
Georgius Strasfeld Consul in urbe, & Vir multæ pecuniæ, factus est Monachus Ordinis nostri, datis antea omnibus facultatibus suis pauperibus & egenis. *G. Strasfeld.*
 Anno Domini *MCCCXCVII.* *1397.* *Barbara Walknerin* cum gravida cum aliis ad locum iret, in quo ad *Werram* mulieres nostræ linteamina sua in solare solent, *uff dem Bleschrasen / ex insolito appetitu de linteis istis aliquot magna frustula decerpit, & aquâ prius imbuta devoravit avidè, in conspectu omnium. Alia putidissimam aquam, in qua linum diu maceratum fuerat, plenâ manu hausit, nec malè ei cessit unquam.* *pica insolita,*
 Anno Domini *MCCCXCVIII.* *1398.* *Cyprianus Buhrer / Legista*, fecit magnam discordiam inter universum Clerum in *Ysnac*, unde multa scandala & damna exorta sunt etiam apud nos. Tandem prope *Spichert* in summa temulentia lapsus in aquam, æternum periit. *Cypr. Burer.*
 Anno Domini *MCCCXCIX.* *1399.* *Benjamin Struch* figurus, ex *hydrope* ad omnia inutilis, & ab omnibus derelictus, in vere bibit aquam ex *betulis*, & sanatus esse dicitur. Quanta in simplici remedio interdum potentia à Deo data! Anno Domini *MCCCC.* *1400.* *monstrum ovinum*
 natum est, cujus pedes posteriores *canini* erant, & in fronte duplex *PP.* cum lineola superinducta habuisse dicitur. *monstrum.*
 Anno Domini *MCCCCIII.* *1403.* *Hedvich de Nesselröd*, Priorissa nostra, multa contulit bona, census & decimas, etiam mobilia, ex donatione Principis Landgravi & Militum *Hedvv. de Nesselröd.*
de Boyneborg, Wangenheim, Farenrot, Slothem, Hansten & Nesselröd. *Bartholomæus Boreander* (l) cum divite quodam Nobili ex oppido, quod à stando nominatur, (m) ad *S. Jacobum* religiosam peregrinationem fecit, & attulit nobis *1405.*
 de

(l) Nordmann / (m) fuerit forsan Dusted, seu Dudersted, quo de ex Dressero vid. Pecenstein. Th. Saxon. c. 2. p. 15. Otto III. Imp. Dedonem Comitum, Diocel. Cizens. & Merleburg. vastantem, Bohemiq; contra Cæsarem copias mittentem, ita multavit, ut ahenum supra ignem in Cæsaris culina humeris suis sustineret; & cum aliquando defessus sedisset: Tu ista, dixit Cæsar, iadè nomen urbis in isto loco, ubi Cæsar castra habuit, Dusted.

reliquia S.
Jacobi,

1408.

primus gra-
duatus.

1410.

visio nota-
bilis.

de reliquiis ejus parvam portiunculam, omni tamen reverentiâ dignam. Anno Domini MCCCXVIII. primus ex omnium civium nostrorum filius, qui graduatus est ob doctrinam, fuit *Philippus Bander*. Hic cum laude publica factus est *Magister*, postea *Canonicus* in *Würceborg*. Anno Domini MCCCXX. accidisse dicitur notabilis historia, quam inter notabilia sua *crucis montane* recitat *Sixtus de Villa caballina*, (n) *Clericus* *Diocesis Moguntinae*, his verbis. Ibat aliquando in festo *S. Ursulae*, sub crepusculo ferè matutino, *Maternus Stumfer*, *Presbyter*, è villa *Cru-thuys* ad montem *crucis*. Et cum jam venisset in campum apertum, per quem via est ad oppidum, ecce longa processio *Sanctimonialium* in albis vestimentis cum cereis ardentibus eum antambulabat, & cantillabat: *De profundis &c.* Cumque Pater *Maternus* præ timore & terrore nec cantillare, nec fugere etiam poterat, senior quaedam soror ex catu isto retrospecticiens svavi voce clamabat: *num tu sacerdos obmutuisti? accede, & modulari nobiscum.* Fecit ille jam animosior factus. Et cum jam non procul essent à loco, ubi nunc *S. Liborii* templum est, obviam processit senex aliquis, sacerdotali veste pulchrè amictus, coram quo tota congregatio in genua reverenter procumbebat, ut acciperet sacram benedictionem. Quo facto, ducem hunc cum baculo præcedentem omnes sequentes ascenderunt in callem super *Werra*, magnâ voce iterum cantantes: *Parochus* verò iste clam aufugit. Vox autem in alto sic intonavit: *ibis, at peribis!* Tertio die inopinanter perit à fulmine percussus. Alii tamen volunt, esse delapsum caballo, cum *Falkenoham* tenderet, ut prædicaret ibi. Honorari vult *DEUS* in & cum sanctis suis, quorum consortia si fugimus, oratio eorum efficax est, & nihil sinunt inultum. *DEUS* enim mirabilis in sanctis suis, ut ex hac historia discimus omnes.

1413.

infantici-
dium,

1414.

legat. Sri-
gerian.

piscis.

1416.

lupus rabio-
sus.

1418.

lapis mira-
bilis.

Anno Domini MCCCXIII. diabolica meretrix, serviens in diversorio, (sed non hujus loci) infantem jam natum protinus occidit, & peregrinis hospitibus unâ cum alia carne inter fercula devorandum dedit. Quæ si capta fuisset, undâ, ense, rotâ, igne digna fuisset. (o) Anno Domini MCCCXIV. ex *Strigeriano* legato cuilibet *Presbytero* ad *S. Nicol.*, in monte, & ad *S. Jacobum Præposito* pro strena primum dati sunt *IV. floreni*, cuilibet autem *Ludi-Magistro* duo. Permulti hoc anno in *Werra* capti sunt pisces omnis generis, ut ipsi piscatores satis mirari non potuerint tantam multitudinem. Anno Domini MCCCXVI. captus est *lupus rabiosus*, qui dissectus serpentes habuit in visceribus suis. (p) Anno Domini MCCCXVIII. repertus fuit lapis in horro quodam

(n) *Wferdsborff* / (o) similem historiam alibi etiam legi, ut, nesciam, an una et-
demque sit, (p) Vid. chron. magn. Belgic. ad ann. 1135. p. m. 147. *Lycograph.*
m. curios. S. I. c. 3. §. 7. p. 43. Dec. I. Eph. Cur. ann. III. obs. 193.

in lacha, à peritis pro pretioso habitus, in qua à natura sculptus erat *puerulus*.
 Dicunt, quoties eum tetigerit mulier *menstruata*, statim *nigrore* obductum di-
 plicentiam qf. suam declarasse. (q) Anno Domini MCCCCXIX. in festo *1419.*
S. Jacobi cum sacris interessent *Fridericus & Wilhelmus*, Marchiones *Milicia*, *concio ac-*
 cum multis nobilibus suis, & Pater *David*, Monachus *Gotanus*, præter morem *cepta.*
 prolixius concionaretur, svaviter tamen & devotè, ipsique Principes attentè
 nimis auscultarent, Aulicis verò animi in patinis essent, unus ex illis dixit:
jamjam audietur duodecima, & prandium paratum est. Quid tu, respondit
Fridericus, de prandio narras? *satiatur, & satiabimur nunc pane caelesti,*
manna vite aeterna. O digna Principe vox! (r) Anno Domini MCCCCXX. *1420.*
 lapis inventus est juxta cryptam, in quo nomen erat *Itel. Grynhoht*, qui spe- *Grienhoht.*
 cialis benefactor fuit Monasterii. Quis autem ille fuerit, nescio. (f) Anno
 Domini MCCCCXXIII. *Spectrum* in habitu *Monachi Cisterciensis* nocturno *1423.*
 tempore aliquoties altà & clarà voce pulcrè predicasse auditum est in tem- *spectrum*
 plo nostro. Insecutum est magnum incendium & pecorum strages. Anno *conciona-*
 Domini MCCCCXXVII. *Albertus Cöberling*, doctus Presbyter, conscripsit *eur.*
 chronicon *Volkerodanum*. Quod cum offerret Ordinario suo Moguntino, *1427.*
 cum gaudio legit, dicens: *talia scripta expeto. Et utinam plura offerren-*
tur. Dimisit eum ergò cum insigni munere, & collaudavit diligentiam ejus,
 cum monito, quod si plures novisset Viros, ad hoc negotium aptos, ad idem
 scribendi genus amicè & humaniter invitaret. Paulò post bonus *Albertus*
 piè obiit. (t) Anno Domini MCCCCXXX. *Daniel Steinpörtner* ob hare- *1430.*
 sin expulsus est. Dixerat enim, sacerdotem in scandalosa vita viventem Sa- *D. Steinp-*
 cramenta non posse ritè administrare. *Tobias Gläfer* Xenodochio multum *pörtner.*
 contulit: *Samuel Wettstein* B. Virgini in monte omnia sua mobilia & im- *Tob. Gläfer.*
 mobilia devotè legavit. Et certè non pauca fuere ista. Anno Domini *Sam Wett-*
 MCCCCXXXVI. scelestissimus homo *Hillebrand Millies*, fur, ut *stein.*
 ajunt, sexaginta calicum, aliarumque rerum sacrarum, à Senatu no- *1436.*
 stro rotà impositus est. (u) Horrendum profectò dictu & auditu! *insignis fur.*
 Anno Domini MCCCCXL. *Michaël Frasert* cum Senatu scandalosas *1440.*
 lites habuit, & hic tandem vicit. *Sara Brandsen*, heroica mulier, mili- *Mich. Fra-*
 tem, qui stuprare volebat eam, manù suà occidit, & jam mortuo mem- *sert.*
 brum abscidit, & publicè id monstravit omnibus, in lignum conservata *Sara*
 (Uu) *Brandsen.*
 pud-

(q) Dicunt, ait; dubium ergo, an ita sit, similem tamen historiam, seu lapidem, dabit
 chron. Belg. cit. p. 344. (r) Eandem ferè historiam de Carolo IV. narrat chron. Ca-
 tion. edit. Peucer. L. V. f. 137. (f) Nobiles ab Eisa dictos olim fuisse *Ortenhunde/*
 & habitasse ad *Nellum* infra *Ebenhemium*, vid. apud *Bang*, in chron. Thuring. f. 20.
 (t) epitaphium ejus nonnemo ita posuit:

Albertus moritur: dum *Volkeroda* manebit,
 ejus laus, & in orbe manebit honor.

(u) Meminit hujus furis *Lertzner* chron. Dassel. P. II. L. VI. c. 16. p. 113. B. *Cogf.*
 P. II. *Zeiffärg. erbaul. Lusthem.* 123. p. 659.

- Henr. Land- pudicitia: suæ. *Henricus Landgen* renovari fecit suis sumptibus altare S. Pauli.
 gen, Anno Domini MCCCXLV. *Nicolaus Wächler* lapides arenosos, in formam
 1445. farina comminutos, & percibratos prius, ad frangendos calculos in cor-
 antinephri- pore suo scæpius cum iuseculo sumsit. Sic lapis trahit lapidem, ut cuneus
 ticum, cuneum. *Andreas Wüschert*, quod catellum suum in horto sepelivisset, ei que
 And. Wü- crucem ligneam posuisset, graviter punitus est, cum venerabili cruce abulus
 schert, esset. In hoc enim signo omnes vincimus. Anno Domini MCCCXLVIII.
 1448. *Johannes Sybert* cattivorus, omnes, quas potuit, in civitate cepit feles, easque
 cattivorus, allatas comedit. Quò ferculo nihil svavius esse dicebat. *Agatha Störmerin*
 A. Störme- contra rosam aquam bibit, in qua linum maceratum erat. *Rosa* abiit, mox
 rim, autem febris maligna infecuta est, & tandem mors. Mulieres varia sibi
 fingunt remedia, aliquando cum effecta, scæpius etiam cum interitu. Anno
 1450. Domini MCCCCL. *Stephan. Brandys* Pastor Nobilem gentem de *Botteler*, à
 Steph. Bran- primo ejus ortu usque ad sua tempora, studiosè descripsit, & Nobilibus de-
 dys, dicavit. Pro quo labore centum aureos ei dederunt, & quotannis promise-
 barba viri- runt porcum faginatum, quamdiu viveret. *Joseph. Lampert* idcò, quòd Cle-
 dis, rico juniore barbam fecisset viridem, in contumeliam sacerdotii, terrâ pulsus
 i. sans ser- est. *Ottilia Grasmayrin* puella vix nata: magnum lapidem collo alliga-
 vatur, vit, sicque in *Werram* noctû projecit, infans tamen manè in littore reporta
 1453. est viva & sana. Anno Domini MCCCCLIII. *Liborius Schelen*, Ludimagister
 acta Land- in villa *Scherbde*, omnium Landgravorum memorabiles res gestas carminicè
 grav. descripsit in lingua patriæ, & notabile promeruit præmium. Non indis erat
 1454. in rythmis, & res satis accuratè exprimebat. Anno Domini MCCCCLIV.
 vacca ignea, *Balthazar Meysehop* dum nocte quâdam ex *Ysenac* per montem *Moseberg*
 transiret, ignea vacca ei obviavit, quæ mox precibus suis in *betulam* mutata,
 quam securus transit. Retrospexit postea, & ecce mulier cum furca curre-
 bat in campum. Mirabilis diabolus, quòd in ludis suis scenicis nihil agere
 1456. possu sine vetulis rugosis. Anno Domini MCCCCLVI. monasterium no-
 bona mona- strum acquirit molam, quinque mansos, uram aream, tres vineas, duo præ-
 stica, ta, & alia, Domino benedicente. *Zacharias Gangolt*, fatuus & prudens, prout
 faintas, en- luna erat, in stoliditate sua aliquando eurrat in templum B. Virginis, & dum
 rata, fortè ex concione audiret dictum istud: *Beati qui lugent*, aliquoties repeti-
 tum, explicatum & applicatum, profusissimè flere cœpit per aliquot dies.
 Et factus est postea modestior. Aded Spiritus, ubi vult, spirat. Anno Do-
 1457. mini MCCCCLVII. *Melchior Föstgen* dedit monasterio ferrei Landgravi vi-
 vita ferrei tam, fara & acta, nescio autem, quis composuerit: audiui tamen de *Elia* ex
 Landgr. *Spicherte*, Vicario. *Samuel Wyndlob*, Canonicus in *Gotha*, bona sua in &
 prope *Eschevvege* contulit nobis pio & liberali animo. Anno Domini
 1460. MCCCCLX. venit ad nos, ut hospita, ex agro *sanguinis* devota soror *Adela*,
 reliquia, quæ, ex permissione Dominae suæ, attulit nobis varias reliquias, quibus re-
 dundat iste locus. Repositæ sunt in scrinio in choro. (w) Veneramus eas
 pro-

(vv) De hoc cœnobio vid. *Bucelin*, P. II. Germ. sacr. p. 55. B.

processionaliter, sed intra monasterium. *Nicodemus Runzler* Villicus ex potu *delirium ex cerevisia*, cui *lupulus* incoctus est, statim delirat, etsi unum cochleare saltem *cerevisia* ebibat. Et *Oswald Saxenberg* *crudas pisces*, cujuscunque generis, vel speciei *miva anti-* sint, cupide vorat, *costos* vero vel *assatos* ut diabolum fugit. Anno Domini *patiria*, MCCCCLXII. *Paulus Rappe* de *Nerher* insigne chronicon *Causungensis Mo-* 1462. nasterii conscripsit, quod postea Principi suo pro magno pretio obtulit. Rara *chron. Cau-* & valde notabilia in eo fuisse, dixit mihi *Joachimus Oehler*, Pastor, cujus pater, *fung.* qui Consul fuerat, totum perlegerat. *Heinricus Bantz* de *Martsuhle* mona- & *Monast.* sterii S. *Catherine* cooperat conscribere, in quo omnia illius privilegia ad lon- *S. Cathar.* gum erant apposita, ut ipse cum admiratione vidi. Sapius nostri claustri ille meminerat, sed usque ad Annum Domini MCCCCLII. tantum perdu- xerat. Male, quod *Domina Abbatisa* apud S. *Catherinam* id chronicon non continuat. Sed non cui libet fidit, nec unusquisque ad hunc laborem aptus est. (x) Anno Domini MCCCCLXV. *Petrus Survelt* vitas Sanctorum Pa- 1465. tronorum nostrorum rhythmicè edidit in usum rudis plebeculæ. *Thomas* *vita Sanct.* *Schultz*, bonus Magister, pulcrum poemata divulgavit de *Monacho & Monacha*, *Patron.* propter lasciva oscula, *in saxum conversis*, uti conspiciuntur apud *Ysenac* in *carmen de* monte prope *Warteburg*. Credebat enim, verè sic factum esse, & homines *Monacho* istos in hanc petram commutatos. Quod licet ego non credam, ingenium *in saxum* tamen *Thoma* laudabile est. Anno Domini MCCCCLXVII. *Lucas Töfler* 1467. expositiones suas Evangelicas, per XXXIII. annos publicè habitas, S. *Jacobo* donavit. Pulcræ & doctæ sunt, ut vix à Doctore aliquo meliores optari *L. Töfler,* queant. *Martinus Labach* de *Molhusen* in congratulatione sua ad Sena- *miraculum,* tum nostrum miraculi *Crucismontani* meminit de puello per triduum mor- tuo, & tamen resuscitato. Sed non addit annum, nec modum, quando & quomodo id factum sit. Anno Domini MCCCCLXVIII. *Leonhart. Ry-* 1468. *vogt* de *Valcken* renovavit Monasterium nostrum & templum. *Sydonia* *L. Ryvogt,* *Krunckin*, devota soror olim, seducta à vicino Nobile, clam se subduxit, & *Sid. Krun-* profecta cum eo, ut ajunt, in *Svediam*, facta postea multorum liberorum ma- *ckin,* ter, quos in detestabili sacrilegio suo suscepit. *Matthaus Huntler* in cella S. *liber de Dis* Martini ad *Werram* vidit librum *Johannis Vanderi*, Ord. S. *Beaed. Mona-* *Thuring.* chi in *Reynertsborn*, de omnibus gentiliis *Deastris* in Provincia nostra, quem magnâ curâ conscripsit, & quemlibet *Deastrum* in habitu suo eleganter depinxit, cum multis antiquitatibus, in quibus bene versatus esse dicitur. Anno Domini MCCCCLXX. *Friedrich. Bärenclavv* de *Madelungen*, qui panem propter Deum in *Ysnac* colligebat per plateas, factus est Doctor, & 1470. in Aula Ducis *Bojici* præclarus. Multum benefecit pauperibus in sua *F. Bären-* villa, quorum liberos ad se sumisit, & bene educavit, etiam nostrorum *klavv,* (Uu) 2 templo-

(x) Fuerit id nostrum S. *Catharinæ* ad semitam Monasterium, quo de in *Hist. m.* *Isnacensi.*

1471. *Just. Fencheler,* *Reg. Fröling,* *Sim. Barbs,* templorum egregius benefactor, hęc anno obit, cui cantavimus requiem. Anno Domini MCCCCLXXI. *Justinus Fencheler* de Nustedt, & *Regina Fröling* de Gerstungen bibliothecę S. Nicolai auctarium fecerunt.
1472. *Ant. Rubsat,* *G. Dellert,* *W. Rosch,* *B. Sybelt,* *C. Stier,* *Simon Barbe* de Natz quatuor habebat filios, & singuli facti sunt Monachi. Primus Ordin. *Franciscan.*, *Carthusianus* alter, tertius Ord. *S. Dominici*, & quartus Ord. *Cisterciensis*. Verum omnes & singuli hoc anno intra unius mensis spatium demortui sunt. Ideo omnia sua *S. Jacobo* & *S. Nicolao* post obitum delegavit. Anno Domini MCCCCLXXII. *Antonius Rubsat* de Stetefeld, Canonicus in Mölhufen, venit Gozlariam, ubi factus est Præpositus. Cum verò in pueritia sua apud nos frequentasset scholam, gratus fuit *Crucis monti* etiam post mortem. *Georg. Dellert* de Biscoprode factus est in Franconia Abbas Ordin. *Cisterciens.*, amplum habuit monasterium, erga pauperes valde liberalis. Erat opilionis filius. *Wilhelm. Rosch* de Cruthus, factus est Dux bellicus, obiit in pugna contra Turcos. Anno Domini MCCCCLXXIII. *Bonifacius Sybelt* de Dankmershufen, Canonicus in Regnspurg, obiit Erpesphurtia. *Casimirus Stier* de Lupeniz cum *Agnete Crützborgin* fieri fecit baptisterium apud S. Nicolaum. *Paulus Schütz* de Wannefreden & *Matthias Krebs* de Pfersdorf, unà cum *Nicolao Schmâr*, renovari fecerunt templum B. Virgin., quod vicissim cuilibet tres missas post mortem promisit. *Martin Herbstman* de Walkartsstieg in Werram lapsus sine ullo damno. Pro qua conservatione duos dedit mansos B. Virgini, cujus beneficio & intercessione indemnis mansit. Anno Domini MCCCCLXXIV. *Bernhart. Bubolt* Presbyter, ideò, quòd dixisset fortè, Landgravios nostros nunquam fuisse beneficiarios Moguntini, beneficio suo ecclesiastico privatus est, ut cogere tur vagari per Provinciam. Prope Sangerhusam demum Pastor factus est in villa aliqua Nobilis cujusdam. *Johannes Lorentz* Vicarius in Gotha, de monasterio S. Crucis parvum chronicon scripsit germanicè, quod acceptum & gratum erat. *Alexander Löyve*, Scriba in Ynac, omnia nostra privilegia monastica, donationes, dotationes, concambia &c. in unum volumen congeffit, & satis nitidè singula descripsit, pro quo labore requiem ei cantabimus cum tribus Missis. O si plurima non perissent bello, igne, & aliis casibus, aliquot volumina completa essent. Sed primaria perdidimus, nec ipsa fundatio amplius exstat. Anno Domini MCCCCLXXVI. *Ernestus Hirschhorn* de Satselstede, pius Juvenis, prope montem Spatenberg à Judæo occisus, qui Judæus postea ob beneficia concrematus dicitur. *Jacobus Stöhrer* de Dryleven, proba anima, stipendia annua liberaliter auxit Pastorum suis facultatibus, dicens pio ore: Red-

dam ei, qui mihi dedit, adhuc dat & dabit porro. Sacerdos enim es, pupilla, & dextra Dei est. Huic qui dat, ei Dominus dabit. *Henricus Wittsee* de Schonau, Pastor in Tamsbrucken, ob amorem sororis suae *Magdalena*, monialis nostrae, S. *Jacobo* ducentos aureos rhenanos post mortem dedit. Anno Domini MCCCCLXXVII. *Andreas Romanus*, S. Th. Lic., omnia opera S. *Augustini* & S. *Bernardi* bibliotheca S. *Nicolai* in memoriam sui dedit; quibus *Christophorus Prammer* addidit magnum Volumen scripturae de Conciliis universalibus. *Valentin. vom Hof* & *Sebastianus Söhl* ad viam, qua itur ad *Moseberg*, parvam domunculam aedificant, in qua statua *IESU* patientis cum omnibus instrumentis posita erat, ut viatores, qui plerunque ibi ad pedes montis quiescunt, de Passione Dominica pias meditationes haberent. Anno Domini MCCCCLXXVIII. *Herman Walter* de Teutleben magnum lupum cepit in *Werra*, qui in stomacho habuit annulum sigillarem aureum cum tribus **Z** **Z** (y) *Ditmarus Gnick* contra epilepsiam

H. Wittsee,

1477. bibliotheca aucta,

domuncula ad Moseberg,

1478. Annulus in lupo, antepilepticum,

Z

fiuros comedit coctos & affatos magno cum iuvamine. *Joann. Ritter* effigiem S. *Augustini* in statura virili deauratam supra portam nostram sub umbraculo posuit, ne a pluviis laedatur vel maculetur. Anno Domini MCCCCLXXIX. *Henricus Ryngrer* de Edtenhusen ad B. Virginem dedit pro Missa perpetua mansum cum dimidio. *Georgius Sandaus* dedit nobis post mortem Commentarium suum MS. in quinque libros *Moyssis*. *Sigmund Dräschler* Vitriarius pro requie sua apud S. Nicolaum omnia sua dedit ad 400. florenos. Tantus olim amor & fervor erga sacras aedes. Anno Domini MCCCCLXXX. *Andreas Gläsebeck*, Molitoris filius, Monachus Ord. S. Bened., de *Wyenna* abiit in montem *Cassin.*, factus demum Praelatus in *Boemia*. Valde beneficus erga populares suos, si qui ad eum venerunt. *Nicolaus Spulenberger*, Canonicus in *Erphurt*, Vir multarum facultatum & bonae existimationis, hoc anno obit. Celebravimus missas pro eo. Singulare hoc, quod nomen diaboli nec audire, nec legere potuerit sine notabili horrore & anxietate cordis. Multoties autem vexatus ab illo. Anno Domini MCCCCLXXXIV. *Johannes Vogler* cicutam, araneas, & alia venena sine ulla offensione cupidè vorabat, dicens publice, non esse venena in natura, sed vanam tantummodò hominum persuasionem & meram superstitionem. Sed quis hoc crederet? *Hermannus Armsee* apposuit *Iusto Wernern* ex joco *felem affatam*, à quo ferculo hic mortuus est. Plures comederant de ea, & nulli nocebat

S. August.

1479.

H. Ryngrer, G. Sandaus, S. Dräschler,

1480.

A. Gläsebeck,

N. Spulenberger,

1484.

Venenosum,

felis affata,

(Uu) 3 ampli-

(y) Hagiolum hoc in agne est, de quibus *Lezaer* in hist. Lud. Pii cit. c. 49.

1486. amplius. Anno Domini MCCCCLXXXVL. *Lambertus Dögner*,
I. Dögner, *Petrus Reynschmid*, & alii devoti cives, instituerunt, ut singulis diebus
 Veneris, ab hora duodecima usque ad primam, in templo S. Nicolai ser-
 mo haberetur de passione Domini cum certis cantionibus. Quod bo-
 num institutum fuit & multis utile. Sed non diu durabat. *Sebalus Crum-*
s. Crum-
schyte. *schyte*, Magister Artium, disputat Erphurtæ de *veris hereticorum notis*.
 Præmii loco ab Ordinario nostro accipit Canonicatum in *Fritzler*. Fa-
 ctus autem postea schismaticus, & instabilis in omni sententia sua, ut etiam
 de *symbolo Apostolico* dubitaret, dicens: non scriptum fuisse ab Aposto-
 lis, tolerabile tamen esse. Nullus unquam ex oppido nostro à fide ca-
 tholica deflexit, quàm hic *Sebalus*. Ideo annotare volui. Anno Domini
 1487. MCCCCLXXXVII. *Georg. Fels*, insatiabilis bibe, integram amphoram, ce-
Bibo? revivisæ plenam, unico haustu ebibere poterat, paucis interpositis respi-
 rationibus. Idque faciebat sæpius de die, modò levi aliquo præmiolo
 invitabatur. Verùm suspendebatur ob levitatem istam à sacris. Quare
 miles factus est, & tandem in insania multo cum clamore miserè mor-
 tuus. Anno Domini MCCCXC. *Christoph. Rosisch* dum specularetur astra
Astronomi
fatum, in duodecim noctibus, à natali Dominico, in turri, nescio quo fato,
 seu casu, vel potius incuriâ suâ delapsus, miseram mortem cum hilari vita
 in momento commutavit. Anno Domini MCCCXCII. *Bartholomæus*
 1492. *Schöfster*, *Schöfster* dum hortum suum repurgaret, nidum *serpentum* reperit, inque eo
 duos *bufones* adhuc viventes, quos baculo suo in gramen excussit. Post me-
 ridiem iterum ob alia negotia hortum intrat, & ecce prælium *bufonum*
 cum *serpentibus*, ita ut illi hos necârunt, & pullos eorum omnes devora-
 rint, in tantum turgidi, ut rumpi viderentur. Cùm itaque antè multos
serpentes in horto animadvertisset, *bufones* istos studiosè servavit &
 quasi cicuravit. Anno Domini MCCCXCV. *Sara Rumsin*, *Jona*
 1495. *Spürmans* vidua, dum in prato suo à laboribus fessa consideret, & bi-
à cicada
mors, bere veller, *cicada* fortè cum susurro in urecum involat, quam deglutiit,
 & ab isto potu suffocata est. An diabolus immiserit, vel venefica, nescio.
 1496. Anno Domini MCCCXCVI. *Martin. Jensch* veniens ex Spatenberg lapi-
M. Jensch, dem ostendit cum turri, in qua *draco* stabat. *Caspar Otte* passeris è cam-
C. Otte, pis pellere promisit novò artificio. Sed plus erat in verbis, quàm in
 facto. Tempora nunc valde misera, & *Crucis mons* nunc verè fit *crucis*
 1497. *mons*, & magnæ miseriæ fons. Anno Domini MCCCXCVII. *Kunegund* de
bona data, *Nesselrod*, Priorissa valde religiosa, bona fratris sui ex pia intentione Mona-
P. de Dorle, sterio contulit. *Petrus de Dorle* inter benefactores B. Virginis liberalitate suâ
 1499. sibi fecit locum. Anno Domini MCCCXCIX. quintâ feriâ post festum
templum
S. Liborii, S. Bartholomæi inchoatum est templum S. *Liborii* ad pontem extra
 port-

(U)

portam Ysenacensem, ad quam multæ peregrinationes è longinquis locis fiebant. Inde callis ad Ecclesiam Liborianam. *Wallfartsstieg* adhuc dicitur, vom *Wallfarten*. Alius ita in eam:

Salve sancta domus! verè tu regia cæli!
Liborii siquidem precibus mala crimina cedunt.
O Crützberg, Crutzberg! magnum venerabere Sanctum;
quem sanctus sanctorum nostra præficit urbi.
Huc veniant, quotquot languenti in corpore languent;
Tangite, quos angor tangit, pia limina templi;
sppondebit requiem vobis certamq; medelam.
Tantum Crützbergæ Liborius ecce! thesaurus.
Felix Crützbergum, quod Virgo Sancta Maria,
Andreas, Jacob, Nicolaus, Liborius atque,
assiduis precibus conservant atque tuentur.
Gloria Mariæ, Sancto sit laus Nicolao,
gratia Liborio, Andræ, Divoq; Jacobo.
Inprimis verò Tibi, qui dominaris ubique,
Magne Deus, mundi Servator & alme Creator!

Anno Domini MD. Hic annus variis notabilibus quasi consecratus & inceptus est. In Monasterio nostro gallus in ipsa aurora primi diei clara & forti voce bis & decies cantavit, ad designandum numerum Apostolorum, quorum doctrinam in pretio & delicio habeamus. Apud S. Nicolaum pulsus ad ostium quinquies auditus est post meridiem noctis. Recordare quinque vulnerum Christi. Apud B. Virginem noctua fenestræ insidens cecinit suo more. Significat vigilantiam in Pastoratu. Super S. Petrum in burgo montis stella per horam ferè stetit, & constanter irradiavit facellum. O utinam stella matutina radiis suis sanctum hunc locum continuè illustraret! Apud S. Liborium mane ante januam in lapide alius rotundus visus est. Sis tu etiam, quisquis sis, teres atque rotundus. In curia oppidi servo, dum ostium aperit, primùm occurrit Virgo cum lucerna ardente. Luceat lux nostra cum Virginibus prudentibus. Levia & nullâ observatione digna talia videntur, ego tamen speculationes meas desuper habeo. Anno Domini MDI. Lucas Ziegeler, S. Liborio dedit centum aureos unâ cum magna tabula, in qua ipse Sanctus miraculosus depictus. Gertrud Hasin, Elias Boden, Georgius Wydenmøller & Philippus Schultz varia insuper & pretiosa eidem dederunt ornamenta. Quid dederunt alii, tam vicini quam peregrini? Anno Domini MDIV. 1504.

1500.
omina novi
anni,

1501.
dona S. Li-
bor.

1504.

Cele-

(*) ...

ades oju

Celeberrima S. Liboris ædes, ipseque multa fecit miracula apud nos, quæ Prædecessor meus studiosè consignavit. Ideo multa & magna privilegia à Sede Apostolica eidem data. Veti sunt ad nos *calculosi, claudi, surdi,* & alii miserabiles homines, omnes verò sani hilaresque discesserunt, ut DEO & S. Liborio gratias agerent. Imò, si verum fateri liceat, *mons crucis* magnum incrementum, & divitias etiam suas, huic Sancto maximè debet. Laudate Dominum in Sanctis suis. Anno Domini MDV. *Conradus Bellemontanus,* (z) Pastor primùm B. Virginis in monte, deinde in *Walfartshusen*, ubi obiit, doctus Vir, scripsit de *Pralatis & ebrietate*. In posteriori libello mirabilem memorat visionem, quam habuit in cœmiterio B. V. Sic autem verba ejus sonant. (a)

x 505
visio no-
canda,

Audite nunc fabulam, non fabulam, sed rem gestam, audite somniationem fallam, sed visionem veram. Legitur, quod duobus Sacerdotibus, per defunctorum cœmiterium transeuntibus, cavillantibus, & pro fidelibus defunctis non orantibus, defuncti de sepulcris surgentes, post tergum illum versum dixerunt: & qui præteribant, non dixerunt: *Benedictio super Vos, benediximus Vobis in nomine Domini.* Et dicto versu defuncti iterum in suis sepulcris recubuerunt. Hoc admonitus exemplo, quando per defunctorum cœmiteria transeo, semper piam pro ibi & ubique in Christo sepultis orationem fundo. Accidit autem anno Christi millesimo quingentesimo quinto feriâ tertiâ infra octavas corporis Christi, de sero in crepusculo noctis, ut cœmiterium Ecclesiæ Beatae Virginis Mariæ in *Crutzburgk* ascenderem, ut ibidem pro fidelibus defunctis orarem, licet multis superfluis potibus suffusus eram, tamen orationem meam non dimittebam. Erat autem in eodem cœmiterio lapis grandis, apud quem in sinistro latere *tilia* magna: super hunc lapidem post orationem sedebam contra occasum Solis. Et ecce quiddam volans, ad instar *nigri pilei*, à sinistro latere meo, ad *tiliæ* stipitem volabat, & se in *virum teterrimum* figurans, ibi circa *tiliam* sedebat. Hunc dum inspicerem, & ecce Viri alii nigerrimi circulariter, tanquam ad mensam, super gramina coram me ad pedes meos sedebant, & vitrum vinarium spissum & longum inter se bibentes, illud singulatim exoptabant. (b) Unus autem ex ipsis vitrum istud etiam mihi ad epotandum nihil dicens porrigebat, & aliquandiu coram servabat. Quod ego inspiciens, potum istum diligenter in eo considerabam, qui in vitri inferiori parte fuerat *piceus*, in medio *cinereus*, in superiori parte *sulphureus*. Tertebat quidem multum, sed DEUM secretò in auxilium meum in corde devotè invocabam. Videns itaque ille, quia tacens ab eo vitrum non accipiebam, manum suam retrahebat, & vitrum apud se sedenti dabat. Quod singulatim

(z) Schönberger! (a) Conf. P. II. Zsittürk. Zuff chem. 123. p. 648. seqq. (b) rectius legeris epotabant.

gulatim epotabant. Rursus autem mihi idem vitrum porrigebat, ad quem ab intra confortatus sic loquebar. *Quare mihi vitrum vestrum porrigis? non sum ego socius vester, vas estis simul socii, si habetis potum bonum, bibite illum, ego vobiscum non bibam.* Convertebam autem me ad Virum illum magnum, circa tiliam sedentem, non bibentem, sed fortè præidentem, & sic locutus sum ad eum: *cur mihi appares? scio, quia inferorum es Princeps, & isti ibi sedentes tui sunt socii. Frustra appares, tu enim ipse scis, quia à pœnis tuis in aeternum non liberaberis.* Cœpit Vir iste magnus horribiliter per pannum loqui. Sed ego sermones ejus non intellexi. Inclinaui quidem aures meas ad eum, ipse autem non amplius loquebatur. Et ecce Vir quidam nigerrimus, igniros habens oculos, à dextro latere venit ad me, judicabat (c) dextera manu sua sedentes & potantes, & volebat mihi succurrere † in aurem meam dextram, quem ego dextera manu repellens dicebam: *recede à me.* Et recessit fortè ad quinque vel sex passus à me horribiliter respiciens me. Iterum venit ad me, & iterum eum manu meâ repulsi à me. Tertio venit ad me, & tertio per gratiam Dei à me repulsus est, & dixi ad eum: *tu tuo aggressu me facis abire.* Et ecce Vir quidam & uxor sua, ambo defuncti, ultra sedentes & potantes, in semita quadam transeuntes, in formâ, quâ hîc in isto mundo simul vixerant, apparuerunt. Quos dum diligenter inspicerem, eorum personas ego cognoscebam. Vir verò iste adhuc in isto seculo vivens magnus erat potator, cum quo sæpius magnos haustus feceram, & ante hanc visionem in taberna vino inebriatus, gradum quendam descendens cecidit, & subito defunctus est. Uxor autem ejus in hoc seculo adhuc agens, magna adultera erat, & secundum communem famam, indifferenter laicos & sacerdotes ad fornicationem suscipiebat. Hos cum vidissem, & abire vellem, retrorsum in aère clamor magnus factus est: *Pfaff/Pfaff/vigehes & ultrâ.* Finito autem clamore, cœmiterium circumivi, pro ibi alibi que in Christo quiescentibus orationem consueveram feci, & circa horam noctis duodecimam abiens, apud ejusdem Ecclesiæ custodem hospitium recipiens, hac nocte mansi. Hâc visione multum conterritus, imò magis admonitus, Deo & Beatissimæ Genitrici Ejus, Virgini Mariæ, non amplius bibendi medios & integros haustus, votum salutare fecissem, si me contra vorum venire inter Societatem, propter nimiam potatorum instantiam, non informidâssem. Verum tamen à visionis hujus tempore, quantum potui, me continui, & usque ad finem vitæ meæ, quantumcunque possum, à superfluis potibus, juvante Deo, abstinere proposui. Et quando unquam Deo meo satis possum gratias agere, qui mihi, ex magna sua misericordia, potatorum pœnas ex parte concessit

† susurrare

(Xx)

(c) indicabat.

cessit videre, ut vel sic à superflua potatione abstineam, & etiam ceteros abstinere commoneam.

1507. Anno Domini MDVII. Amtmannus erat Nobilis Comes *Templimontanus*, magnus benefactor Monasterii nostri Jacobæi. (d) *Balthasar Kegel-*
Com. de man valde *calculosus*, consequenter utinam per aliquot dies emittere non
Kirchberg, poterat, iussit se portari in templum S. *Liboriti*, ibi ad aram votum ei fecit,
& mox urina emissa est, & dolores imminuti sunt. Quod ipse mihi sa-
pius dixit. Anno Domini MDX. *Sebastianus Kayser* factus in Erphurt
1510. *S. Kayser* Medicinæ Licentiatus, in Helvetiam profectus est, & *Basilea*, alibi que
Arte suâ magnam promeruit gloriam, magnasque facultates. Sed ex in-
nata avaritia nec sibi, nec aliis profuit, nisi post mortem. Sic genius avari
est. Anno Domini MDXI. *Liborius Kieserling* in Hassiâ floruit opibus
& mercaturâ, devotus & liberalis homo, tantus Presbyterorum amator,
1511. ut etiam vestigia eorum oscularetur. *Ama & amaberis. Christina*
L. Kieser- *Schnurrin* Vidua cuilibet sacerdoti in oppido post funus suum deputa-
Chr. vit poculum argenteum deauratum, valoris *duodecim Joachimicorum*. Tan-
Schnurrin tillum pro salute æterna! Anno Domini MDXII. *Michaël Färber* de
1512. *M. Färber* *Cruthusen*, professionem fecit in Carthusia apud *Ysnac*, multorum li-
brorum autor, quibus mutatum nomen suum præscripsit. Dicunt, delatos
eos esse in *Erphurt* ad Carthusiam ibidem. Ego aliquos vidi, & parumper
legi, & omnia mihi placuerunt in iis. Dolor sanè, quòd huiusmodi scripta
doctè elaborata non studiosius conserventur in Monasteriis! Sed quousq;
1513. dominatur invidia, pestis Clericorum? Anno Domini MDXIII. *Jesaias*
J. Rossmö- *Rossmöller* de *Narza*, Concionator apud Electorem Saxonix, patriæ suæ
ler, aliisque in vicinia variis modis benefecit. Erat candidus Vir. Prover-
bium ejus erat: *nemo se magis odèrit, quàm qui aliis, dum potest, non*
benefacit. Anno Domini MDXIV. Hoc ipso anno fama spargitur apud
exteros, *Johannem Psefferkorn*, Crucismontanum, multa & inaudita pa-
1514. trasse facinora & scandala, igne, rotâ, undâ punienda. Cùm in Borussia
J. Pseffer- *korn,* etiam *Crucis mons* sit, nescio, an ex illo fortan fuerit. E nostris *Psefferkornius*
non est. Audio tamen stupenda, quæ jam propter languorem corporis
non possum consignare longius. Sic ego, (est sermo Editoris) in gratiam
Lectoris, supplebo, & quidem verbis *Pauli Langii*. (e) Anno Domini, inquit, MDXIV. Hallis, oppido Saxonix, quidam Judæus
baptizatus, *Joannes Psefferkorn* dictus, homo flagitiosissimus, captus, & in
vincula coniectus, tortusque, scelera inmanissima & inaudita de se factus
est,

(d) erat Com. de Kirchberg, de quibus quædam delibavimus P. I. Zeiff. Lust thein, 136. (e) in chron. Citiz. ad ann. 1514. p. 902.

est, quæ nec in morte revocavit; & imprimis quidem, quòd per viginti annos Sacerdotis officia celebrando, baptizando, confessiones audiendo &c. exerceret, cum ordinatus, aut consecratus nunquam fuerit. Item, quòd tres hostias consecratas subtraxerit, unamque per se cruoris usque effusionem dispunxerit, reliquas Judæis vendiderit, item, quòd *Albertum*, Archi-Episcopum Magdeburgicum, & Fratrem ejus *Jochimum*, Marchionem & Principem Electorem, intoxicare intenderit, & ob hanc rem centum à Judæis florenos, qui ex Marchia pulsi & ejecti fuerant, ob scelus complicum eorundem, quo nuper Sacramentum Eucharistiæ à Pseudo-Christiano emittum, etiam usque sanguinis emanationem aliorumque prodigiorum ostensionem martyrizaverant, & eapropter ad sexaginta combusti fuerant, cæteris omnibus fugatis & dispersis, à quibus & ipse (ut dictum est) prædictam pecuniam pro intoxicatione acceperat. Ipse siquidem curias Magnatum, tanquam sacerdos & in Medicina peritus, frequentabat. Quare facile id, nisi Deus impedivisset, facere potuisset. Proinde & confessus fuit, se complures Medicinæ sub specie peremisse Christianos: item quòd se ad tempus pro Messia gesserit, & cum duodecim discipulis per pagos & oppida quæstus causâ ierit, multaque mira apparenter, sed & fictè, fecerit; quòd duos infantes rapuerit, unumque Judæis venditum, mox eundem cum eis pariter sanguinem extrahendo interfecerit; alium tamen intactum restituit; item: quòd omnem populum & *Magdeb. & Halberstad.* Diocesium & intoxicare, & eorum bona, quantum ei possibile foret, comburere voluerit, & id quoque se effecturum Judæis sponderat; quòd in Ostro-Francia cuidam Magistro & Presbytero dæmonem inclusum furatus fuerit, & eundem demum pro quinque aureis vendiderit. Præterea complura alia piacula confessus est, ob quæ morti adjudicatus primùm candentibus uncinis discerptus fuit, deinde ad locum supplicii, ad cæmeterium videlicet Judæorum, tractus, ibidem igne affatus, & combustus horribiliter interiit. Obiit attamen (ut & vox & fama communis erat, & impressum vernaculâ linguâ exstat,) ut verus Christianus, demeritis pœnas sub bona spe fideque sufferens. *M. Michaël Uranius*, Rector Gymnasii Hersteldensis, (f) ita: Nunquam sine summa animi excaudescencia incarnati istius diaboli meminero, qui & *S. Johanni* & honestissimis *Pfefferkornii* furatus sua, scelera sceleribus cumulans, ex urbibus in agros, ex his in oppida ambulabat. Quocunque venerat, si non aliquâ nocuisset, mortuus esset. Totus obstupui, cum nuper apud Monachum Bozaviensem tremenda ipsius facinora prolixius legerem. Quis crederet, tot & tanta ab uno committi posse homine. Modò se *Isaacum*,

(X x) 2

modò

(f) in fascic. CL. Viror. patriz.

modò *Moyſen*, modò *Jacobum* appellavit. Quòd verò ex odio erga *Pfefferkornios* nomen eorum ſumſerit, opinantur alii, inde factum eſſe, quòd *Senior Pfefferkornius* in furto iſtum deprèſum egregiè delumbàrit, inque vincula publica conjici juſſerit, è quibus tamen arte magicà aufugit. Quæ opinatio autem parùm mihi placet. Mutant hujusmodi fures & latrones nomina ſua, uti fecerat *Hillebrandus Kupfferſchläger*, quem *Crucisburgenſes* anno 1436. rotæ impoſuerunt, quia ex diverſis templis ultra quinquaginta calices & alia abſtulerat, cùm tamen cognomen ejus *Willies* eſſet. Certiſſimam verò, nebulonem iſtum nec *Pfefferkornium*, nec *Wetterkornium*, (ut alii volunt) dictum fuiſſe, nec noſtrum, aliudve *Crucisburgum*, ejus patriam eſſe. Omnes *Pfefferkornii*, quotquot ego novi, (novi autem omnes,) boni ſunt & laudabiles Viri. Sic

Tranius.

WER-

a
1
6
2
3
3
3
3
B
.
L
L
13

